

CHA' NU NCHCUI' QUITI RE

Quityi re ndaa na suun lo'o na cha' 'in ne' Israel lja xa mda'an ne' loo yuu mtyi ti' ya' mdo'o ne' se'en Ica Egipto hasta ya' mdiyaa ne' se'en Ica Moab. Cha' re mdo'o na loo libro Levítico, Número lo'o Deuteronomio, cui' xa nu ti' lyijyi tyijin xi'yu ne' Israel Chco Tlyu Jordán nu cua' sten ne' loo yuu 'in ne' Canaán.

Cui' yu Moisé ngua'an yu quityi can' tsaña'an nchcui' Deuteronomio 1.1, 5; 4.44-45; 31.9, 24-25, una si'i lo'o cha' tiyaa nu 'in yu ngua'an na, cui' ca nu ycha' Ndiose ca Ica na lo' cui' ñi mdaa ñi cha' tiyaa 'in yu Moisé ña'an ntsu'hui cha' ca'an yu 'in na. Tsa snan yla ntsu'hui tii juesa nxitucui quityi can' nchcui' na ndeña'an: ***Lo' Ndiose ycui' lyi'o ñi 'in Moisé, lo' juin ñi.***

A cunta loo Quityi nu Cui ti, tyun 'a ya' ycui' Ñi X'nan na cha' 'in tsa ca'yu quityi cula 'in Ndiose, quityi nu nchcui' na lo'o *Pentateuco* uta *Lee 'in Moisé*. Jesús ycui' la ñi si'yana cui' yu Moisé ngua'an scua yu quityi can', tsaña'an nchcui' se'en Ica **San Marcos 7.10; 12.26; lo'o San Lucas 5.14; 16.31, 27.27, 44 a cunta lo'o San Juan 7.19.**

PRÓLOGO

Este libro trata sobre la historia del pueblo de Israel durante su peregrinaje en el desierto desde su éxodo de Egipto hasta su llegada a Moab. La información está basada en los libros de Levítico, Números y Deuteronomio, antes de que el pueblo de Israel cruzara el Río Jordán para entrar a la tierra de Canaán.

Moisés escribió estos libros según las citas de Deuteronomio 1.1, 5; 4.44-45; 31.9, 24-25, pero no era su propia sabiduría sino las palabras mismas de Dios, él mismo le dio sabiduría a Moisés para escribirlas. Unas sesenta veces vemos repetidas las siguientes palabras en estos tres libros: ***El Señor habló a Moisés diciendo.***

Al leer el Nuevo Testamento vemos que el Señor Jesús citaba a menudo los 5 libros del Antiguo Testamento conocido como *el Pentateuco o la Ley de Moisés*. Jesús reconoce que Moisés escribió estos libros según lo que dicen estas citas: **San Marcos 7.10; 12.26; San Lucas 5.14; 16.31; 24.27, 44; San Juan 7.19.**

Siya' ti' lyiji sca mii ntsu'hui ca'yu ciento yjan nu caan Jesús loo chendyu re, una yu Moisé cua' ngua'an scua yu cha' 'in ñi se'en Ica Deuteronomio 18.15-19, nchcui' na si'yana Ndiose ntsu'hui cha' xiton ñi sca nu xiycui' ca ñi tsaña'an yu Moisé, can' nu chcui' nchgaa cha' nu nchca ti' ñi, lo' cha' re ya yla scua na loo chendyu 'in Jesús tsaña'an nchcui' se'en Ica San Juan 5.46-47 xa juin ñi: ***Cha' ndiya qui'an ti' um 'in Moisé, cui' cuaña'an tsa qui'an ti' um 'ñan, si'yana ticui' cha' 'ñan ngua'an Moisé. Una cha' a ndiya qui'an ti' um cha' nu ngua'an scua yu, ¿ña'an la ca cha' nu nchcuin'?*** Can' cha' nare' a ntsu'hui cha' cu'ni tucua ti' na cha' 'in Jesús, cui' ca nu tsa qui'an ti' na 'in ñi.

Quityi Levítico ngua'an na tucua coo' chon' nde'en xa nu ne' Israel mxiton ne' te' na'an se'en n'ni tnu jun Ndiose, Ija mdi'in ne' quiya' qui'ya Sinaí. Ntsu'hui nu nchcui' si'yana libro Número lo'o Deuteronomio ngua'an na cla tyii ntsu'hui snu' yjan chon' nde'en xa cua' ngua'an libro Levítico, cui' Ija xa mdi'in ne' Israel se'en Ica Moab xa nu cua' sten ne' loo yuu 'in ne' Canaán (Número 36.13; Deuteronomio 1.5).

Ticui' cuaña'an nchcui' jun si'yana yu Josué ngua'an yu Deuteronomio 34 si'yana can' nchcui' na ña'an ngujui yu Moisé.

Unos mil quinientos años antes que viniera Jesucristo al mundo, Moisés escribió acerca de Él en Deuteronomio 18.15-19, diciendo que Dios levantaría a un profeta como Moisés quien hablaría todo lo que él le mandara, esta profecía fue cumplida y confirmado por Jesús en San Juan 5.46-47 cuando dijo: ***Porque si creyeseis a Moisés, me creeríais a mí, porque de mí escribió él. Pero si no creéis a sus escritos, ¿cómo creeréis a mis palabras?*** Por esta razón no debemos dudar de Jesús sino creer en Él.

Levítico fue escrito unos dos meses después que fue erigido el tabernáculo cuando los Israelitas acampaban en el desierto del Monte Sinaí. Se piensa que Números y Deuteronomio fueron escritos unos 38 años después de que fue escrito Levítico, cuando los Israelitas acampaban en Moab poco antes de entrar a la tierra de Canaán (Números 36.13; Deuteronomio 1.5).

Se piensa que el capítulo 34 de Deuteronomio fue escrito por Josué por lo que relata la muerte de Moisés.

A cunta si'yana cui' yu Josué nguinu ton
yu tñan loo Moisé si'yana sten lo'o yu
'in ne' Israel loo yuu 'in ne' Canaán.

Sca cha' nu ndon loo la ti ndlo'o snan
quityi cula re 'in Ndiose 'in na, cui'
Levítico, Número lo'o Deuteronomio,
si'yana ntsu'hui cha' ca ja'an na cha' nu
ndlo Ndiose tñan. Cha' naan ca ja'an na
'in ñi, cui' ñi taa ñi cha' tsu'hue nu qui'ni
ca'an 'in na, una cha' naan a ca ja'an na
'in ñi lo' ñi a tyaa ti' na, cui' ñi xitijin ñi
'in na nu ti'i, can' cha' su'hua loo na
nchgaa cha' nu nchcui' Ndiose loo quityi
'in ñi. Se'en lca Deuteronomio 6.5
nchcui' na si'yana lo'o nu chcui lca cusya
'in na tyaa na 'in na 'in ñi, lo'o nu chcui
lca tiquee na, lo'o nchgaa jueza 'in na.

Si'ya ne' Israel can' cha' mdaa Ndiose
nchgaa lee 'in yu Moisé, si'i si'ya nare'
nu lca laa 'in ñi mdaa ñi 'in na. Una siya'
cuaña'an, qui'an 'a cha' tca cu'ni cha'an
na loo quityi se'en ljaan lee can',
chacui' cha' nu ndon loo, ña'an nchca ti'
tsala ña'an luhui Ndiose nu ngui'ni tnu
na, ña'an cha' 'in ñi, tsala ña'an tlyu cha'
cuiya' ntsu'hui yaa' ñi, tsa cuaña'an ñi
ndi'in cha' 'in ñi lo' xeen cha' tlyu ti' 'in
ñi. Ndlo'o quityi re 'in na ña'an tyon lo'o
na sca ytsen 'in Ndiose lo' ña'an cu'ni na
'tnan 'in ta'a nten na.

Además Josué fue el sucesor de Moisés para entrar con el pueblo de Israel a Canaán.

Una enseñanza importante de estos tres libros, Levítico, Números y Deuteronomio es la obediencia a Dios y sus mandamientos. Las bendiciones de Dios son para aquellos que le obedecen y castiga a los rebeldes si no se arrepienten. Tomemos en serio todo lo que nos dice Dios en Su Palabra. Deuteronomio 6.5 nos dice que amemos al Señor nuestro Dios de todo corazón, alma y con todas nuestras fuerzas.

Para el pueblo de Israel fue dada la Ley de Moisés. Dios no la dio para nosotros su iglesia, sin embargo podemos aprender muchas cosas importantes de estos libros, como la santidad de nuestro Dios quien adoramos, acerca de su carácter, ¡cuán grande es su poder, así también su justicia y su perdón! Estos libros nos enseñan como temer a Dios y como mostrar misericordia a nuestro prójimo.

Ticui' loo quityi re qui ja lyoo na si'yana nchgaa na Ica na nten qui'ya chendyu lo' n'ni lye' ti' na 'in Ndiose, lo' si'ya cha' can' 'ni cha' quia nan na 'in Ndiose lo' ñee na qui'ya 'in na tloo ñi.

La xacan' tca chu'hui lyoo na cha' tsu'hue nu 'in ñi. Ndlo'o ñi 'in na si'yana ña'an nguilo tne sca sly'a' tca cu'ni ñi cha' tlyu ti' 'in na, nchgaa cha' re Ica na sca xñii chendyu 'in Jesús xa yaan ñi loo chendyu re, cui' xa ngujui ñi loo cusi lo' nguilo tne ñi si'ya qui'ya 'in na, a cunta si'yana culo laa ñi 'in nchgaa nten nu tsa qui'an ti' 'in ñi, nchgaa cha' tsu'hue re qui ja lyoo na 'in na loo Quityi nu Cui ti 'in Ndiose.

Can' cha' 'ni cha' tsa qui'an ti' na 'in Jesús si'yana cuaña'an tca tyi'o laa na, lo' caja sca chendyu nu cui ti 'in na, xacan' su'hu a loo na nchgaa cha' nu ngulo'o Jesús 'in jun ta'a mda'an ñi xa yaan ñi loo chendyu re.

A ntsu'hui cha' quiñan ti' na lo' ñi a ntsu'hui cha' chcui' na lo'o ta'a na si'yana 'ni cha' xu'hu a se'en na nchgaa lee nu mdaa Ndiose 'in ne' Israel, cui' ca nu naan nu cua' yu'hui lyoo cha' tsu'hue 'in Jesús 'ni cha' xu'hu a se'en na nchgaa cha' nu ngulo'o ñi loo Quityi nu Cui ti 'in ñi.

También nos damos cuenta por estos libros que somos pecadores y que rebelamos contra Dios, por esta razón tenemos que buscar a Dios y confesar nuestros pecados a él.

Podemos conocer su maravillosa gracia por medio de sus enseñanzas, por la sangre derramada de un cordero pudo perdonarnos, todo esto señalando a su Hijo Jesucristo quién vino al mundo para morir en la cruz, derramando su sangre por nuestros pecados y para salvar a todo aquel que crea en él, estas buenas noticias se encuentran en el Nuevo Testamento.

Por esta razón debemos depositar nuestra fe en Jesucristo para ser salvos y recibir una nueva vida, entonces seguiremos todas las enseñanzas que Jesús dio a sus discípulos cuando vino al mundo.

No debemos de pensar, ni tampoco enseñar a los hermanos que tenemos que obedecer todas las leyes que Dios dio a Israel, sino guardemos las enseñanzas de Cristo que se encuentran en el Nuevo Testamento, nosotros quienes hemos conocido el evangelio.

Ña'an nchca ti' tsa Tii Lee nu mdaa Ndiose 'in yu Moisé loo qui'ya Sinaí, ticui' lee can' ngulo'o Jesús 'in jun ta'a mda'an ñi xa juin ñi si'yana a ntsu'hui cha' cu'ni na cunan, a sten yu'hui na lo'o cuilyi'o nten, a chcui' na cha' cuñi, a cujui na nten lo' ñi a ntsu'hui cha' chcui ti' na nan 'in ta'a nten na. Chon' tsa tii lee can' scati na a y cui' 'a Jesús cha' 'in na, nu xu'hua se'en na tsaan nu nxitñan' na, cui' ca nu naan ndiya qui'an ti' na si'ya Jesús can' cha' nxitñan' cusya 'in na la tloo Ndiose.

Si'i nchgaa lee nu ljaan loo Quityi Cula 'in Ndiose ntsu'hui cha' xu'hua se'en na, cui' ca nu naan qui'ni ca'an 'in na su'hua loo na nchgaa cha' nu ljaan loo Quityi nu Cui ti 'in ñi.

Lee nu mdaa Ndiose 'in ne' Israel, si'i si'yana xu'hua se'en na 'in na can' cha' culo laa na, cui' ca nu si'yana tsalo'o na 'in na sii' Cristo lo' tsa qui'an ti' na 'in ñi, cuaña'an nchcui' Gálatas 3.24: ***Nde cha' tsu'hue nu m'ni lee si'yana ya lo'o na 'in na sii' Cristo, ña'an ca si'yana quinu luhui na tloo Ndiose loo nu tsa qui'an ti' na 'in ñi.***

Los Diez Mandamientos que Dios dio a Moisés en el Monte Sinaí, Jesús también los enseñaba a sus discípulos cuando dijo que no debemos robar, que no debemos adulterar, no debemos mentir, codiciar ni matar. De los diez mandamientos, solo hay uno que no fue enseñado por Jesús, el de guardar el día de reposo. Nosotros creemos que por Jesús ahora tenemos un descanso eterno.

No todas las leyes del Antiguo Testamento nos tocan a nosotros guardar, sino todas las enseñanzas del Nuevo Testamento, ellas son nuestra prioridad y deber.

La Ley de Dios dada al pueblo de Israel, no fue dada para salvarnos, sino para llevarnos a Cristo y para creer en él. Gálatas 3:24 dice: ***De manera que la ley ha sido nuestro ayo, para llevarnos a Cristo, a fin de que fuésemos justificados por la fe.***

Lo' se'en Ica Romanos 8.3 nchcui' na:
Lee can' a ncua ta yaa' na 'in na si'yana a juesa 'in na lo'o tso' 'in cunan' re, una si'ya qui'ya 'in na Ndiose ngua'an tñan ñi 'in Sñe' ñi nu yaan tsaña'an nchca ti' sca nten, lo' m'ni tyii ñi cha' 'in qui'ya nu ndon lo'o cunan' re.

Ticui' cuaña'an se'en Ica Hechos 15.10-12, ndeña'an nchcui' na: *Cua' ñii, ¿ñi cha' ta ngui'ni lyee' ti' um 'in Ndiose si'ya cha' re? ¿Ta na nchca ti' um so' tucua um sca yu'hua chon' jun nu cua' ntsu'hui cha' 'in Jesús, sca yu'hua nu ñi nten cula 'in na, ñi nare', lo' a nchca cui'ya na? Cui' ca nu ndiya qui'an ti' na si'yana tyi'o laa na si'ya cha' tsu'hue 'in Ñi X'nan na Jesús, cui' cuaña'an tyi'o laa ne' gentil.*

Scati 'in Jesús ntsu'hui cha' chcui ncha'an na lo' xu'hua se'en na nchgaa cha' nu ngulo'o ñi 'in jun ta'a mda'an ñi, cui' jun nu ngua'an Quityi nu Cui ti 'in ñi. Nde cha' nu ñi ntsu'hui cha' tsa qui'an ti' na, cha' nu mxnu ñi 'in laa 'in ñi, tsa quiñan na chcui' na se'en Ica **Hechos 2.42; 15.2-6; Efesios 2.20-21; 1 Tes. 5.27; 2 Pedro 3.2; 2 Juan 9.**

Romanos 8.3 nos dice: *Porque lo que era imposible para la ley, por cuanto era débil por la carne, Dios, enviando a su Hijo en semejanza de carne de pecado y a causa del pecado, condenó al pecado en la carne.*

También Hechos 15.10-12 nos dice lo siguiente: *Ahora, pues, ¿por qué tentáis a Dios, poniendo sobre la cerviz de los discípulos un yugo que ni nuestros padres ni nosotros hemos podido llevar? Antes creemos que por la gracia del Señor Jesús seremos salvos, de igual modo que ellos. Entonces toda la multitud calló, y oyeron a Bernabé y a Pablo, que contaban cuán grandes señales y maravillas había hecho Dios por medio de ellos entre los gentiles.*

Solo a Jesús seguiremos y guardaremos sus enseñanzas, las cuales compartió con sus discípulos, los escritores humanos del Nuevo Testamento. Esta es la doctrina verdadera que creemos, establecido por Cristo para su iglesia, vean también los siguientes versos: **Hechos 2.42; 15.2-6; Efesios 2.20-21; 1 Tes. 5.27; 2 Pedro 3.2; 2 Juan 9.**

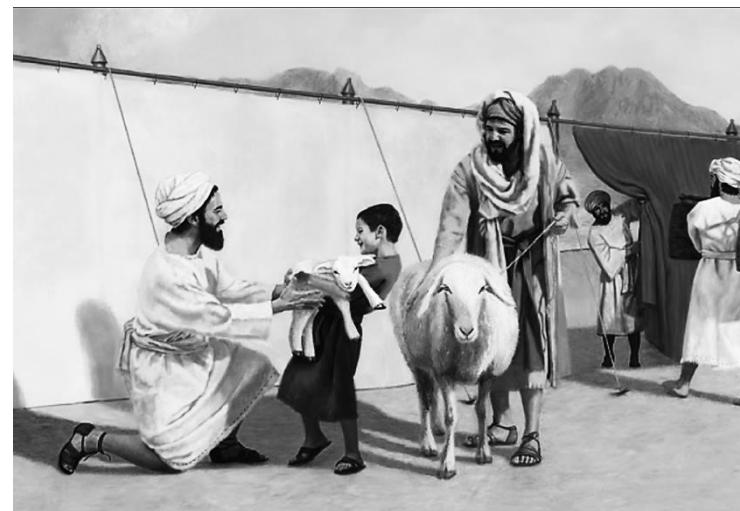
CHA' NU NCHCUI' QUITIYI LEVÍTICO

Quityi Levítico nchcui' na ña'an ntsu'hui cha' tyu'hui na sca chendyu nu luhui tloo Ndiose, lo' nchcui' ñi lo'o ne' Israel si'yana quia nan ne' 'in ñi. Cha' *Levítico* nchca ti' chcui': ***cha' nu qui'ni ca'an 'in ta jun Leví.*** Nde quija lyoo na ña'an ngulo'o Ndiose 'in jun ntsu'hui cunta te' na'an can', lo'o scasca la tñan ntsu'hui cha' cu'ni nchgaa la ña'an ta jun Leví nu nda yaa' 'in jun can'. Quityi Levítico nchcui' na ña'an ntsu'hui cha' cu'ni tnu jun 'in Ndiose, a cunta ña'an ntsu'hui cha' taa jun Icuan 'in ñi, ndlo'o na ña'an ntsu'hui cha' cu'ni jun tñan 'in Ndiose.

Ticui' cuaña'an quityi re ndlo'o na 'in sca nten qui'ya chendyu ña'an ntsu'hui cha' quia nan ne' 'in Ndiose, si'ya tne nu quilo 'in sca sly'a' lo' cuaña'an cu'ni ñi cha' tlyu ti' 'in can' lo' quinu luhui can' tloo ñi, nchcui' xñii na chendyu 'in Jesús ña'an ntsu'hui cha' xicuten ñi qui'ya 'in nten chendyu si'ya tne ñi, lo' culo laa ñi 'in nchgaa nu tsa qui'an ti' 'in ñi.

Ndiose y cui' ñi lo'o yu Moisé cha' 'in Icuan nu ntsu'hui cha' taa ne' Israel 'in ñi
Levítico 1.1-17; 2.1-10, 13;
3.1-17; 4.27-31; 6.1-7, 20

Chon' nde'en can' juin Ndiose 'in yu Moisé: «Xa taa um sca Icuan 'ñan, tca can lo'o um sca bta 'ñan, lo' cha' a caja 'in, xacan' tca can lo'o can' sca sly'a' uta sca chiu. Lo' cha' a ndon sly'a' lo' ñi chiu 'in um, xacan' can lo'o um sca nguroo uta tucua scun' jo'o 'ñan.

'Ni can' can lo'o um 'in 'in tuna'an lyiya' se'en nducua te' na'an can', lo' yu nu ntsu'hui cunta se'en can' ntsu'hui cha' chcuan yu cunta 'in 'in.

Lo' yu nu taa 'in 'ni can', ntsu'hui cha' tyi'in tyaa yu yaa' yu que 'in lo' cujui yu 'in 'in, lo' cui' 'in cui'ya 'in qui'ya 'in yu.

Yu ntsu'hui cunta 'in te' na'an can', ntsu'hui cha' xo' yu tne 'in lo' slo tucua yu 'in na chcuua tso' se'en ndiquin tucua 'ni can'. Xacan' yu nu mdaa Icuan can' culoo quiyin yu 'in 'in, culoo co' yu 'in 'in, lo' yu ntsu'hui cunta se'en can' chcuau yu cunta 'in 'in lo' tyi'in tyaa yu 'in 'in loo quii' se'en ntsu'hui cha' squin tucua 'in ña'aan 'in.

Cha' nde'en um nchca ti' um can lo'o um sca Icuan 'ñan, cui' na nu ndyi'o loo yuu se'en ntya um nan, tca can lo'o um quita ndyi'o jaslya, ceite lo'o na nu xityi'i. Yu ntsu'hui cunta 'in te' na'an can' ntsu'hui cha' xityiya' yu 'in na, xacan' xñi yu tsachin' na lo' tiquin tucua yu 'in na, lo' nchgaa la ña'an Icuan nu 'un mdaa um tca cu yu 'in na. Lo' siya' tsachin' ti na tiquin tucua yu, nan' cu'nin cunta si'yana ña'aan na mdaa um 'ñan

Nchgaa Icuan nu ntsu'hui cha' taa um 'ñan, 'ni cha' chu'hui teje' 'in na.

Xa cua' qui'an 'a cha' tsu'hue mdaan 'in um, 'ni cha' taa um sca bta nu ca Icuan 'in um, uta sca sly'a' uta chiu, lo' 'ni cha' culohui um nu tsu'hue la ña'an.

Yu nu ntsu'hui cunta 'in te' na'an can', ntsu'hui cha' tiquin yu se'en taan 'in 'in, lo'o je'en 'in, lo'o tixe'en 'in. Nde cha' nchcuin' lo'o um si'yana a cu um taan 'ni can' ñi tne 'in.

Cha' nde'en um cu'ni um qui'ya lo' a ca jlyo ti' um, si'i can' cha' ta a nducui um qui'ya tloon. Una xa qui'ya um cunta si'yana m'ni um qui'ya, 'ni cha' can lo'o um sca sly'a' uta sca chiu, culohui um sca 'ni nu luhui lo' tsu'hue ña'an.

Lo' yu nu mdaa 'in 'in, 'ni cha' tyi'in tyaa yu yaa' yu que 'in lo' cujui yu 'in 'in, lo' cui' 'in cui'ya 'in qui'ya 'in yu. Yu nu ntsu'hui cunta 'in te' na'an can' slo tucua yu tne 'in ta'a jacua nscan tuquii' can' se'en nguiaa' jacua yca que bta can'.

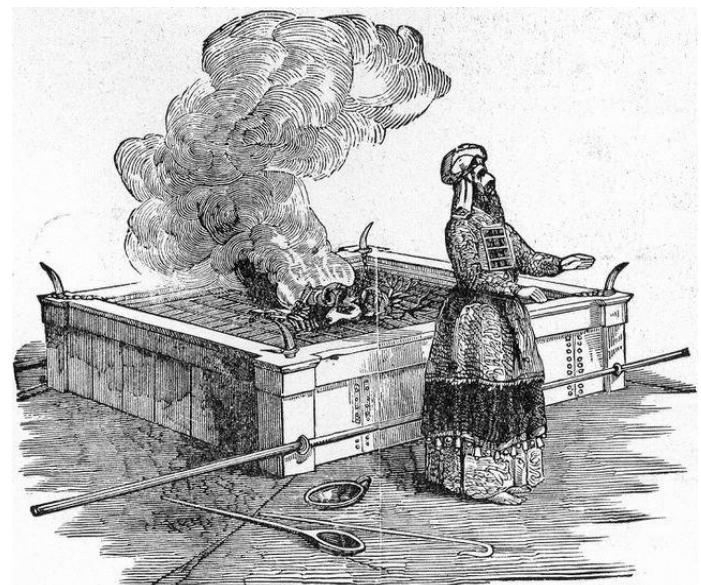
Chon' nde'en can' slo tucua yu tne can' nde quiya' se'en ndiquin tucua yu 'in 'ni can', lo' taan 'in tiquin yu 'in na. Cuaña'an ntsu'hui cha' cu'ni yu nu ntsu'hui cunta 'in te' na'an can', xacan' nan' cu'nin cha' tlyu ti' 'in nu nducui qui'ya can'.

Cha' nde'en um msu'hua um sca cha' cuñi lo'o ta'a um, uta nde'en la qui'ya m'ni um lo'o ta'a um, 'ni cha' cu'ni chu'hue um cha' 'in um lo' xu'hua lyiya' um qui'ya nu m'ni um. Si'i tsaloo ti xu'hua lyiya' um qui'ya can', cui' ca nu nducua la xu'hua lyiya' um 'in na.

Cui' tsaan nu cu'ni chu'hue um cha' 'in um lo'o ta'a um, ntsu'hui cha' can lo'o um sca Icuan 'ñan. Culohui um sca slya' nu tsu'hue la ña'an 'in um lo'tsalo'o um 'in 'in tloo yu nu ntsu'hui cunta 'in te' na'an can'.

Tiquin tucua yu 'in 'in si'ya qui'ya can' 'in um, lo' nan' cu'nin cha' tlyu ti' qui'ya 'in um».

Ndiose nxitijin ñi nu ti'i 'in yu nntsuhui cunta 'in te' na'an can'

Levítico 10.1-15

Ta'a chcuua sñe' yu Aarón nu cula la can', cui' yu Nadab lo'o Abiú, ntsu'hui yu cunta se'en n'ni tnu jun Ndiose.

Yato'o sca tsaan msu'huá yu quii' nscuhui' se'en ndiquin na nu xityi'i ni' te' na'an can', una a msñi yu quii' nscuhui' nu tyi'o se'en ndiquin tucua 'ni can', ña'an cua' ngulo Ndiose tñan 'in yu, cui' ca nu xca se'en msñi yu quii' yla' yu. Una juesa yten yu lo'o na nu xityi'i ni' te' na'an can', m'ni Ndiose cha' ngu'ya quii' se'en can' lo' yjui na 'in ta'a chcuua yu.

Xa ncua jlyo ti' Moisé cha' nu yato'o can', juin yu 'in Aarón: «Nde cha' nu y cui' Ndiose: "Tsalca nu tucua tloon, ca

can' sca nten nu ñi ndi'in cha' 'in tloon ten"».

Yu nu ti' nchca ta'a sñe' yu Aarón, can' nu yalo'o 'in yu se'en mtsi' yu. Una ti' ndi'in chcuua sñe' yu Aarón nu nguinu tñan loo yu nu ngujui can', cui' yu Eleazar lo'o yu Itamar.

Chon' nde'en can' juin Ndiose 'in yu Aarón: «Ñi nu'huin lo' ñi sñe' a ntsu'hui cha' co'o um vino xa sten um ni' te' na'an se'en n'ni tnu um 'ñan, lo' cha' a ca ja'an um cha' re, tsaloo na caja ti um. Ntsu'hui cha' culohui um tiña'an cha' nu tsu'hue lo' tiña'an cha' nu a tsu'hue, tiña'an cha' nu luhui lo' tiña'an cha' nu coo', cuaña'an tca culo'o um 'in nten cha' 'in lee 'ñan, cui' nu mdaan 'in Moisé».

Xacan' juin yu Moisé 'in yu Aarón, yu Eleazar, lo'o yu Itamar: «'Un yu nu ntsu'hui cunta se'en n'ni tnu na Ndiose, tca xñi um 'in quita cui' na nu Ica Icuan 'in Ndiose, lo' cu um 'in na cui' se'en ti can' si'yana Ica sca na nu luhui.

Nchgaa um lo'o sñe' um ntsu'hui cha' cu um 'in na. Lo' cu um cunan'tiquee 'ni can', lo'o cunan' scun 'in, cui' lcuau nu mdaa nten si'ya cha' nu mjñan ne' cha' tlyu ti' 'ñan».

Ndiose ngulo'o 'in ne' Israel ñi lyijyi na ntsu'hui cha' cu ne'

Levítico 11.1-23, 29-30, 42

Ndiose juuin ñi 'in yu Moisé lo'o yu Aarón: «Chcui' um lo'o nten si'yana si'i nchgaa loo 'ni nu ntsu'hui loo chendyre tca cu ne', tsa lca ti 'ni nu nducua la lja sla', lo' cha' lca 'in 'ni nu ti' nchcu scui, can' nu tca cu ne' ña'an nchca ti' bta, chiu lo'o sly'a'.

Lo' cha' 'ni nu ti' nchcu scui lca 'in, lo' cha' a nducua la lja sla' 'in ña'an nchca ti' camello, a tca cu ne' 'in 'in. A cunta cha' nducua la lja sla' 'in lo' cha' a nchcu scui 'a 'in ña'an nchca ti' cuhue', ticui' cuaña'an a ntsu'hui cha' cu ne' 'in 'in.

Cui' cuaña'an 'ni ntsu'hui loo tyi'a, tsa lca ti 'ni nu nducua jlyu'hue lo' cha'

ndyi'o x'ñan 'in, can' ti nu tca cu ne', lo' cha' a nducua jlyu'hue 'in, ñi a ndyi'o x'ñan 'in a tca cu ne' 'ni can'.

A cunta tca cu ne' scasca loo quiñi, una a tca cu ne' ña'an nchca ti' cui'ya, cutyan', lo'o cun, laxo, ngoo' lo'o cueen. Ticui' cuaña'an a ntsu'hui cha' cu ne' ñi sca 'ni suhue ti ña'an nchca ti' cutyee' lo'o cunu', ñi 'ni ndyi'an uta nu nchcui ni' cuaan.

Una tsalca 'ni suhue ti nu ndyi'o cuaan ña'an nchca ti' sco' lo'o tljo' tca cu ne' 'in 'in.

Una a ntsu'hui cha' cu ne' ña'an nchca ti' cuxee', tñan', cutsi' te'en lo'o 'ni nu nsuhue' ni' ña'an nchca ti' cunan lo'o scasca nu ndyi'an lo'o jacua quiya'».

**Ña'an ntsu'hui cha' suhui jun cuna'an
'in jun xa cua' mdi'in sñe' jun**

Levítico 12.1-8

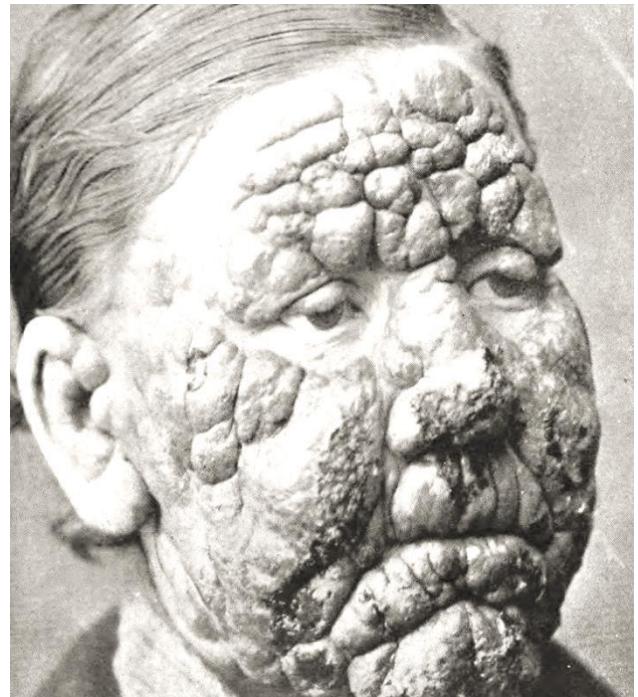
Chon' nde'en can' juin Ndiose 'in yu Moisé: «Jun cuna'an nu tyi'in sñe', lo' cha' cuhui' qui'yu lca cuhui' 'in jun, ntsu'hui cha' xñi jun conta 'in jun tsani' cati tsaan, lo' cuhui' can' ca circuncida 'in cuhui' xa ta'a snu' tsaan ncua cune' cuhui', una jun cuna'an can' a tca tyi'o jun cha ni' cla tyii ntsu'hui snan tsaan.

Una cha' cuhui' cuna'an lca sñe' jun, xacan' xñi jun conta 'in jun tucua snan, lo' a tca tyi'o jun cha ni' snan yla ntsu'hui scua tsaan. Lo' xa ta'a tsaan can', ntsu'hui cha' cui'ya sca slyá' nu ntsu'hui sca yjan tloo yu nu ntsu'hui conta se'en n'ni tnu jun Ndiose, lo' cha' a caja 'in xacan' tca cui'ya jun tucua nguroo uta tucua scun' jo'o».

**Ña'an ntsu'hui cha' xñi ne' conta
'in ne' lo'o quitso' la**

Levítico 13.45-46; 14.1-13

Lo' ti' juin la Ndiose 'in Moisé: «Cha' nde'en nu ca ti'i lo'o quitso' la nu naan lepra, ntsu'hui cha' tyi'o tso' can' lja nten lo' scati can' ntsu'hui cha' tyi'in sca se'en cua' tijyo'.

Lo' cha' nde'en nu nchca ti' tsaa se'en ndi'in can', nu ti'i can' ntsu'hui cha' xi'ya yja cueen lo' chcui': "¡Ti'i hua lo'o quitso' la! ¡Ti'i hua lo'o quitso' la!"

Lo' cha' nde'en nu ti'i can' chca, ntsu'hui cha' tsa ytsa' 'in jun nu ntsu'hui conta se'en n'ni tnu jun Ndiose, si'yana cu'ni conta yu 'in.

Lo' cha' cua' mchca ntsu'hui cha' quia lo'o tucua quiñi, xacan' cujui yu sca 'in ni' quiton', lo' xca 'in su'hua yu 'in 'in ña'an lo'oo 'in loo tne.

Xacan' scuin yu tne can' chon' nu mchca can', xacan' culaa yu 'in 'in quiaa 'in.

Yu nu mchca lo'o quitso' la can', ntsu'hui cha' jyi'an yu ste' yu lo' quilyaa so yu, cuta yu lo' cha'an ste' yu, la xacan' tca tyi'in yu lja nten can'.

Lo' xa ta'a cati tsaan ntsu'hui cha' tsalo'o yu lcuau se'en n'ni tnu ne' 'ñan, snan sly'a' nu ntsu'hui sca yjan, tucua nu quila lo' sca nu cute', la xacan' quinu luhui yu tloon».

**Tsaan nu ntsu'hui cha' cu'ni
Ndiose cha' tlyu ti'**
Levítico 16

Chon' nde'en xa cua' ngujui sñe' yu Aarón, xacan' juin Ndiose 'in yu Moisé: «Chcui' lo'o yu Aarón si'yana si'i ña'an braa ti ntsu'hui cha' sten yu Se'en nu Luhui lati 'in Ndiose, *Lugar Santísimo*, lo' cha' a ca ja'an yu cha' re, tsaloo na caja ti yu.

Siya' ti ntsu'hui cha' sten yu 'in na cunda sca yjan, cui' tsaan nu ntsu'hui cha' cu'nin cha' tlyu ti' qui'ya 'in um. Lo' xa tiyaa tsaan nu ntsu'hui cha' sten yu 'in na, xacan' ntsu'hui cha' cuta yu chco lo' co' yu sca te' mten.

Ntsu'hui cha' cujui yu sca bta nu ca lcuau 'in yu si'ya qui'ya 'in yu lo'o si'ya qui'ya nducui sñe' yu.

Lo' xo' yu tne 'in lo' sten lo'o yu 'in na Se'en nu Luhui lati 'in Ndiose, lo' scuin yu 'in na chon' quiñan' nu nscua can', cui' nu naan *arca del pacto*.

Cui' cuaña'an cui'ya yu na nu xity'i nu Ica *incienso*, lo' sñi nu culoo yu lo'o na cho'o yu'hui na chon' quiñan' can', si'yana a caja yu xa ña'an yu 'ñan.

Lo' xa tyi'o yu nde tuna'an lyiya' can', xacan' ntsu'hui cha' quian lo'o nten tucua chiu nu ca lcuau 'in ne', sca 'in cujui yu si'ya qui'ya 'in ne' lo' tne 'in sten lo'o yu 'in na Se'en Luhui lati 'in Ndiose lo' scuin yu 'in na chon' quiñan' can'.

Lo' xiya' tyi'o ton yu nde lyiya' lo' tyi'in tyaa yu yaa' yu que xca chiu can', lo' ñee yu nchgaa qui'ya 'in nten can', nchca ti' chcui' si'yana chiu can' cui'ya qui'ya 'in nten can'.

Sca yu qui'yu ntsu'hui cha' tsalo'o
yu 'in 'in sca se'en tijyo' lo' can' culaa yu
'in 'in tsa 'in se'en Ica loo yuu mtyi.

Xiya' ntsu'hui cha' sten yu ni' te'
na'an can', cha'an ste' yu, ñaan' yu lo'
co' yu ste' yu nu cuxi' can'.

Xa nde cua' tyi'o yu nde lyiya'
xacan' xñi yu tucua sly'a nu ntsu'hui sca
yjan, sca 'in ca 'in sca Icuan si'ya qui'ya
'in yu lo'o nu 'in sñe' yu, lo' xca 'in ca 'in
Icuan 'in nten can'. Cujui yu 'in 'in, culo
co' yu 'in 'in lo' tiquin tucua yu 'in 'in, lo'
jñan yu cha' tlyu ti' 'ñan si'ya qui'ya 'in
yu lo'o nu 'in nten, ticui' cuaña'an
ntsu'hui cha' tiquin tucua yu taan 'in, lo'
cuaña'an tsa quiñan cu'ni yu nchgaa
yjan.

Una bta can' lo'o chiu nu ngujui
si'ya qui'ya 'in ne', culoo yu 'in 'in nde
lyiya' se'en nducua te' na'an can', lo'
can' ntsu'hui cha' squin cunan' 'in,
quijyin 'in lo'o tixe'en 'in. Lo' yu nu
mdiquin tucua 'in 'in ntsu'hui cha' cuta
yu chco, jyi'an yu ste' yu, la xacan' tca
sten yu se'en ndi'in nten can'.

Lo' yu nu yalo'o chiu can' se'en Ica
loo yuu mtyi, ntsu'hui cha' cuta yu lo'
jyi'an yu ste' yu, la xacan' tca sten yu
se'en ndi'in nten can'.

Cha' re ntsu'hui cha' quinu scua na tsala xaa. Cua' tii lo'o coo' nu cua' nchca cati can', ntsu'hui cha' cu'ni um ayuna lo' ñi sca tucui a ntsu'hui cha' cu'ni tñan, ñi yu nu nda'an ti ntsu'hui lja um, si'yana lca na sca tsaan nu ndon loo xa njñan um 'in Ndiose si'ya qui'ya 'in um nchgaa um».

Ndiose mdaa ñi scasca lee 'in ne' Israel

Levítico 19.1-5, 9-12, 15, 18;
20.9-13; 23.5-11, 15-17, 24,
27-28, 34, 39, 42-43; 24.1-9, 16

Ndiose ngulo'o ñi 'in yu Moisé ña'an ntsu'hui cha' tyu'hui ne' Israel chendyu, lo' juin ñi: «Tyu'hui um sca chendyu nu luhui lo' ca ñi cha' tiyaa 'in um si'yana nan' lcan Ndiose nu ñi ndi'in cha' 'in lo' luhui ndi'in cha' 'ñan.

Cu'ni suun um 'in um tloo sti um lo'o jyi'an um. Xu'hua se'en um tsaan nu nxitñan' ne'. A cu'ni tnu um lcuin jo'o, lo' ñi a tñan um lcuin jo'o cu'ni tnu um.

Xa can lo'o um lcuin 'ñan, can lo'o um 'in na chcui ña'an cha' nu cua' ycuin' lo'o um. Xacan' tca cuan xu'huen 'in na 'in um.

Xa ntsu'hui cha' xo' um na nu yta um, a ntsu'hui cha' xo' um ña'aan na lo' ñi a xo' um nu nguilo lyuu, xnu 'in na si'yana xo' nten nu ti'i ña'an chendyu 'in lo'o nten nu nda'an ti.

Cui' cuaña'an xa xo' um uva, a xo' um lo'o nu nguilo lyuu, xnu um 'in na si'ya nten nu ti'i ña'an chendyu 'in lo'o nten nu nda'an ti.

A cu'ni um cunan lo' ñi a chcui' um cha' cuñi.

A cu'ni tyi'ya um niin xa chcui' um cha' cuñi, si'yana a caja nu chcui' cua' ña'an ti cha' 'ñan.

Xa cu'ni cuiya' um cha' 'in sca tucui, a ntsu'hui cha' ca ta'a lo'o um 'in ñi sca tucui, ñi 'in nu culiyia' lo' ñi 'in nu ti'i ña'an chendyu 'in, cui' ca nu cu'ni cuiya' um sca cha' nu ñi.

A ntsu'hui cha' lyoo um ti'i nducua tiquee um lo'o ñi sca tucui, cui' ca nu cu'ni um 'tnan 'in nchgaa tucui tsaña'an n'ni um 'tnan 'in um ticuui' um.

Cha' nde'en nu su'hua yuhue' 'in sti lo'o jyi'an, tsaloo na caja ti can'.

Cha' nde'en yu qui'yu sten yu'hui yu lo'o cuiliy'i o nten, uta nu cuna'an sten yu'hui lo'o xca yu qui'yu, chcuua can' ntsu'hui cha' caja.

Cha' nde'en yu qui'yu sten yu'hui yu lo'o jyi'an na'an yu, chcuua can' ntsu'hui cha' caja.

Cha' nde'en yu qui'yu sten yu'hui yu lo'o ta'a qui'yu yu, chcuua yu ntsu'hui cha' caja.

Cha' nde'en yu qui'yu sten yu'hui yu lo'o ta'a qui'yu yu, chcuua yu ntsu'hui cha' caja.

Coo' nu Ica Abib (abril), cui' coo' nu nchcua yjan, ntsu'hui cha' cu'ni um ta'a pascua si'yana quia yu'hui ti' um tsaan nu mdo'o um se'en Ica Egipto.

Cua' tilcua lo'o coo' can' ntsu'hui cha' cu um sca sly'a' nu ntsu'hui sca yjan ti, lo' cha cati tsaan nu nguiaa nde loo can', ntsu'hui cha' cu um jaslya nu a yu'hui suun 'in. Cu'ni um ta'a can' chcui ña'an tñan nu ngulon 'in um, si'yana quia yu'hui ti' um tsaan nu ngulon laan 'in um yaa' ne' Egipto.

Xa cua' mdiyaa um loo yuu 'in ne' Canaán, lo' culoo na nu xo' um na nu tyi'o loo na nu cuta um, ña'an nchca ti' mti trigo, lo'o cebada, culoo nducua la 'ñan ntsu'hui cha' taa um Icuan 'in um.

Chon' nde'en can' ntsu'hui cha' cu'ni um xca ta'a, cua um tsa cati snan xa tyisnan ta'a pascua lo' cu'ni um ta'a loo nu si'yana mdyi quio' nchgaa na nu yta um. Xa nu culoo um jaslya, culoo nducua la 'ñan ntsu'hui cha' quian lo'o um tucua na.

Culoo tsaan 'in coo' nu cua' nchca cati can', sca loo tñan ntsu'hui cha' cu'ni tnu um 'ñan sca tsaan, cui' xacan' ntsu'hui cha' quian lo'o um Icuan 'ñan, lo' cu'ni tnu um 'ñan lo'o cuhuii.

Lo' cua' tii lo'o ticui' coo' can', Ica na sca ta'a se'en nu nan' cu'nin cha' tlyu ti' 'in um. Tsaan can' ntsu'hui cha' cu'ni um ayuna, lo' quian lo'o um Icuan 'in um nu ntsu'hui cha' taa um 'ñan, lo' jñan um si'yana nan' cu'nin cha' tlyu ti' 'in um.

Cua' 'tñu lo'o coo' nu cua' nchca cati can', ntsu'hui cha' cu'ni um sca ta'a 'in quisin, cui' xa nu nde cua' mxo' um nan nu yta um can'.

Tsani' cati tsaan, nchgaa 'un ne' Israel, ntsu'hui cha' tyi'in um ni' quisin, si'yana ca jlyo ti' sñe' um si'yana cuaña'an se'en mdi'in um ti' tsaan nu mdo'o um se'en Ica Egipto tsaya' mdiyaa um se'en Ica Canaán».

Ti' y cui' la Ndiose lo'o yu Moisé: «Ch cui' lo'o nten cua si'yana quian lo'o ne' ceite olivo nu najo'o se'en nchcua quin quii' ni' te' na'an can'. Cui' yu nu ntsu'hui cuenta se'en can' xñi yu cuenta si'yana ñi sca tsaan a tsa lyijyi ceite se'en ndiquin quii' can'.

Siya' ti 'in scaa snan, cui' tsaan nu xitñan' ne', ntsu'hui cha' xitsa'an yu tsa tichcua jaslya nu nducua loo msa can', lo' cui' can' ntsu'hui cha' cu yu jaslya nu cula can'».

Lo' xca cha' y cui' Ndiose lo'o yu Moisé: «Cha' nde'en nu chcui' ca'an 'ñan, ña'aan quichen ntsu'hui cha' cujui 'in can' lo'o quee».

**Cha' tsu'hue nu ntsu'hui cha'
caan 'in nten nu ca ja'an,
lo' nu a ca ja'an
caan yuhue' 'in**
Levítico 26

Ti' y cui' la Ndiose lo'o yu Moisé: «Nan' Ican Ndiose 'in um, lo' cha' ca ja'an um tñan nu ngulon, qui'an 'a ña'an ntsu'hui cha' cuan 'in um. Ntsu'hui cha' qui'ya quio tsaan nu 'in na, ntsu'hui cha' ca tñan na nu cuta um, lo' yca cua ntsu'hui cha' cui'yu nan loo na.

A ntsu'hui cha' tyijyin yte' ti' um, a sca la cha' chu'hui tiquee um. A sca 'ni la ntsu'hui cha' xicutsen 'in um. Cui' um ntsu'hui cha' xisnan um 'in ta'a cusuun um lo' cu'ni um canan 'in can'. Nan' ndi'in lo'o um tsala xaa si'yana lca um sca quichen nu mdo'o hui 'ñan.

Una cha' a ca ja'an um cha' nu ngulon tñan, nan' ntsu'hui cha' ca'an tñan ytsen se'en ndi'in um, ca'an tñan quicha 'in um lo'o cha' xi'in. Siya' cuta um na loo yuu 'in um, una yu nu lca ta'a cusuun um xo' yu 'in na. Scuen tiquen' lo'o um lo' ta'a cusuun ntsu'hui cha' cu'ni canan 'in um.

Nten nu ti'i ti' 'in um ntsu'hui cha' culoo tñan 'in um. Ca'an tñan 'ni la se'en ndi'in um si'yana cu 'in 'in sñe' um lo'o scun' um.

Ntsu'hui cha' tyijyin yte' ti' um si'yana a ca tñan nan nu cuta um, ntsu'hui cha' caja bju'ñan um nu hasta sñe' um ca lca tiquee um cu um.

Ntsu'hui cha' caan yu cunan lo' cujlyo yu quichen tyi um, ntsu'hui cha' xnan um lo' cula' sti um yuu se'en n'ni um tñan, lo' tsato'o caja um loo yuu 'in ta'a cusuun um.

Lo' siya' tsa ti'in um loo yuu 'in ta'a cusuun um, a cujlyon 'in um, ñi a xcuán tloon 'in um, cui' ca nu nde quia yu'hui tin' ña'an cha' nu cua' mdi'in tyaan lo'o Jacob, lo'o Isaac, lo'o Abraham, lo' ña'an 'tnan tin' 'in um si'yana nan' lcan Ndiose 'in um».

CHA' NU NCHCUI' QUITYI NÚMEROS

Quityi Número ndaa na suun cha' 'in ne' Israel Ija xa mda'an ne' loo yuu mtyi can' tsani' cla tyii ntsu'hui snu' yjan ti ya' mdo'o jun quiya' qui'ya Sinaí. Quityi re naan na Número si'yana tucua juesa ngulo Ndiose tñan 'in yu Moisé si'yana ca'an scua yu nii nchgaa ta nten 'in ne' Israel, lo' can' tyi'o nchgaa yu qui'yu nu ntsu'hui cla yjan nu nguiaa nde loo nu cua' tca tsaa cusuun. Xa culoo ya' ngua'an scua yu Moisé nii ne' Israel ti' ndi'in ne' quiya' qui'ya Sinaí, lo' xa cua' nchca tucua juesa ngua'an scua nii ne' cua' ndi'in ne' se'en lca Moab xacan', cui' xa ti' lyijyi tyijin xi'yu ne' Chco Tlyu Jordán.

Tca cu'ni cha'an na quityi Número tsa ca'yu ta: Culoo ta na nchcui' na cha' 'in ne' Israel xa m'ni chu'hue ne' su'hua ne' quiya' qui'ya Sinaí nu tsa quiñan ne' tucueen nu ndiyaa loo yuu 'in ne' Canaán. (Número 1.10 - 10.10). Cui' xacan' ngua'an scua nii tsa tixca ta ne' Israel, can' mdo'o scua ciento ntsu'hui snan mii ntsu'hui ca'yu ciento tu'hue yu qui'yu nu ca sindatu, tsalca yu ntsu'hui cla yjan nu nguiaa nde loo (603,550).

Una a lo'o ta 'in yu Leví yu'hui nii jun loo quityi se'en ngua'an nii yu nu Ica sindatu can', si'yana cui' jun n'ni jun tñan 'in Ndiose ni' te' na'an se'en n'ni tnu ne' 'in ñi, a cunta cui' ta 'in yu Leví can' ndlo'o jun 'in ne' Israel ña'an ntsu'hui cha' cu'ni tnu ne' 'in ñi, a cunta ña'an taa ne' scasca Icuan 'in ñi.

Cui' culoo ta 'in quityi Número re ndaa na suun ña'an Ndiose y cui' lyi'o ñi 'in Moisé lo' ngulo'o ñi 'in yu ña'an ntsu'hui cha' cu'ni co'o ne' Israel 'in ne' luhui ti ña'an ca si'yana a ca ti'i ne' lo'o scasca quicha la lo' ñi a ca ti'i ta'a nducua ti ne', hasta lo'o ña'an cunan jo'o 'in ne' ntsu'hui cha' xñi ne' cunta 'in ne' lo'o cha' can'. A cunta mdaa ñi lee 'in ne' ña'an ntsu'hui cha' taa ne' Icuan 'in Ndiose lo' ña'an ntsu'hui cha' cu'ni tnu ne' 'in ñi.

Y cui' ñi lo'o ne' ña'an ntsu'hui cha' tsa quiñan ne' tucueen se'en ntsu'hui cha' tsaa ne', xa nu ndyi'an ndla nu nducui chcua se'en Ica *Lugar Santísimo* 'in te' na'an can', xacan' ca lo'o ne' Israel ntsu'hui cha' tsa quiñan ne' tucueen 'in ne', tiña'an ta nu chcua loo lo' tiña'an ta nu chcui ncha'an nde chon'.

Sca coo' ti' lyiji tyi'o ne' quiya' qui'ya Sinaí can' xa m'ni ne' ta'a pascua.

Nu cua' nchca tucua ta 'in quityi Número (Número 10.11 – 14.45) nchcui' na cha' 'in ne' Israel xa mdo'o ne' quiya' qui'ya Sinaí hasta ya' mdiyaa ne' se'en Ica Cades-barnea. Cha' tsaa na tucueen ñi ti 'in se'en re tsa tixca ti tsaan tyu'hui ne' tucueen tsaña'an ndaa Deuteronomio 1.2 suun lo'o na, una ne' Israel a yaa ne' nducua ñi, cui' ca nu tsa cla nducua tucua juesa ycan' ton ne' tucueen nguiaa ne' loo yuu mtyi can', lo' yato'o tsa tixca coo' yu'hui lyiji ne' tucueen hasta ya' mdiyaa ne' se'en Ica Cades-barnea.

Se'en Ica Número 10.11 nchcui' na si'yana coo' nu cua' nchca tucua xa nchcua yjan 'in ne' mdo'o ne' quiya' qui'ya Sinaí, lo' se'en Ica Número 20.1 nchcui' na si'yana culoo coo' 'in xca yjan can' mdiyaa ne' se'en Ica Cades-barnea.

Qui'an 'a cha' nu yato'o ni' tixca coo' can': Mdyisnan y cui' ca'an ne' si'yana cua' ncua ndaja ti' ne' nchcu ne' jaslya *maná*, mgua yu'hui ti' ne' tsala ña'an xun' na nu najo'o 'in ne' se'en Ica Egipto.

Una siya' cuña'an y cui' ca'an ne',
Ndiose ngua'an tñan ñi qui'an 'a bchen
y cu ne' nu hasta mxisñan ti' ne'.

Yato'o sca tsaan yu Aarón lo'o María
ta'a ngula y cui' ca'an jun 'in yu Moisé,
si'ya cha' can' Ndiose mxitijin ñi 'in
María nu ti'i lo' tsa cati tsaan ncua ti'i
lo'o quitso' la.

Xa nu mdiyaa ne' Israel se'en Ica Cades-
barnea, Moisé ngua'an tñan yu 'in tsa
tichcua yu tsa y'ni quii loo yuu 'in ne'
Canaán, jun re yu'hui lyiji jun tsa tucua
yla tsaan nu ya y'ni quii jun ña'an se'en
can'. Una xa mxitucui jun, tsa tii jun nu
yaa can' mxicutsen jun 'in ne' Israel lo'o
cha' nu na'an jun se'en yaa jun lo' y cui'
jun si'yana a tyijin xi'yu ne' Chco Tlyu
Jordán, tsa yu Josué lo'o yu Caleb ya
qui'an ti' jun cha' nu mdi'in tyaa Ndiose
si'yana cui' ñi ntsu'hui cha' tyaa ñi 'in
ta'a cusuun ne' Israel tuyaa' ne', a cunta
lo'o yuu 'in ta'a cusuun ne'.

Nchgaa la ña'an nten can' a ya qui'an ti'
ne' 'in Ndiose, can' cha' loo yuu mtyi
can' mda'an ne' hasta ya' ngujui ne'.

Nu cua' nchca snan ta quityi re (Número
15.1 – 21.35) ndaa na suun cha' 'in ne'
Israel Ija mdi'in ne' cha cla tyii ntsu'hui

snu' yjan se'en Ica Cades-barnea loo nu
a ya qui'an ti' ne' 'in Ndiose.

Qui'an 'a cha' nu yato'o Ija mdi'in ne'
se'en can': Cui' xa nu yu Coré m'ni lyee'
ti' yu 'in Ndiose lo' mna'an ti'i yu 'in
Moisé, cui' Ija mdi'in ne' re nguila quee
yca scaan yu Aarón si'yana ca cuiya' ti'
nten can' si'yana Ndiose mdaa ñi cha'
cuiya' 'in yu si'yana cui' ca yu culoo yu
tñan 'in jun ntsu'hui cunta 'in te' na'an
can'. A cunta cui' se'en re Moisé tucua
ya' ju'in yu yca scaan yu loo quee can'
xa ngulo yu tyi'a co'o ne' Israel. Chin' ti
xaa mducui xacan' ngujui yu Aarón loo
qui'ya naan Hor.

Ndiose ngua'an tñan ñi cunaan la ycu 'in
ne' Israel, una ngulo ñi tñan 'in yu Moisé
si'yana scan' tucui yu sca cunaan nu
nguiaa' lo'o chcuan sca loo yca, si'yana
nchgaa ne' Israel nu cu cunaan la can'
'in lo' cha' ñan' 'ya ne' cunaan nu
nguiaa' lo'o chcuan can' tyi'o laa ne'.

Cui' loo quityi re ndaa na suun ña'an
ncua 'in ne' Israel yuu se'en ndlo yu ree
Sehon lo'o yu Og tñan, cui' yuu nu ndi'in
luhua' se'en nchcua cucha 'in Chco Tlyu
Jordán.

Nu cua' nchca jacua ta quityi Número ndaa na suun cha' 'in yu Balaam lo'o yu Balac se'en Ica Número 22.1 - 25.18. Yu Balac ncua ree 'in ne' Moab m'ni cuiya' yu cha' lo'o yu Balaam si'yana culoo yu yuhue' 'in ne' Israel. Una Ndiose a mdcaa ñi cha' cuiya' si'ya cha' can', mxiycui' ñi 'in sca burra si'yana nchcui' lo'o yu Balaam si'yana a ntsu'hui cha' cu'ni yu cuaña'an, loo nu su'hua yu yuhue' 'in quichen Israel yato'o nde ncuau yu 'in ne'.

Xcati ta quityi re ca Ica na Número 26.1 - 36.13, ndaa na suun lo'o na ña'an m'ni chu'hue ne' Israel su'hua ne' nu cua' tyijin xi'yu ne' Chco Tlyu Jordán. A cunta yu Moisé xiya' ngua'an scua yu nii nchgaa ne' Israel nu ntsu'hui cla yjan nu nguiaa nde loo nu cua' tca ca sindatu, lo' mdiyaa yu scua ciento ntsu'hui sca mii ntsu'hui cati ciento ntsu'hui cla tyii yu (601,730). Cui' se'en re Ndiose nguloton ñi 'in yu Josué si'yana cui' yu chcua loo yu loo ne' Israel xa sten ne' loo yuu 'in ne' Canaán.

Una yu Moisé ti' tyun 'a tñan m'ni yu 'in Ndiose lja nu ti' lyiji caja yu, cui' xacan' yjui ne' Israel 'in ne' Madián lo'o tsa ca'yu ree 'in ne', loo cusuun can' ngujui yu Balaam.

A cunta cui' Moisé ngutsa yu yuu se'en tyi'in ta nten 'in yu Rubén, ta 'in yu Gad lo'o ta 'in yu Manases cui' luhua' se'en nchcua cucha 'in Chco Tlyu Jordán. Capítulo 33 'in quityi Números, Moisé ngua'an scua yu nii ta'a tsa tucua yla ntsu'hui tucua (42) se'en ycan' ti'in ne' Israel ti' ya' mdo'o ne' se'en Ica Egípto hasta mdiyaa ne' se'en su Chco Tlyu Jordán.

Nde loo la can' Ndiose mtsa' ñi 'in Moisé ña'an ntsu'hui cha' qui'ni ca'an 'in ta jun Leví scasca quichen loo yuu 'in ne' Canaán.

Capítulo 35 nchcui' na cha' 'in scasca quichen se'en nu ntsu'hui cha' lya yu'hui nten cha' ta nde'en qui'ya cu'ni tsaa ne'.

Cha' 'in yu sindatu 'in ne' Israel

xa ngua'an scua nii yu

Números 1.1-46

Cua' mdijin tixnan coo' nu ti' ya' mdo'o ne' Israel se'en Ica Egipto, lo' ti' ndi'in ne' se'en nducua qui'ya Sinaí xa nu Ndiose y cui' lyi'o ñi 'in Moisé lja nguiyu yu ni' te' na'an se'en n'ni tnu jun 'in ñi, lo' ndeña'an juin ñi: «Cu'ni chu'hue sca quityi se'en cha'an scua nii nchgaa ne' Israel nda ta ne' a cunta lo'o nda na'an ne', lo' cuaña'an ca cuiya' ti' cha' tsala nten re lo' ñi ncua yu qui'yu nu ntsu'hui cla yjan nu nguiiaa nde loo, ncua jun 'in nchgaa yu lo' ngua'an scua jun nii yu cua' ña'aan ta Ica yu, chcui ña'an nu Ndiose ngulo tñan 'in jun.

Lo' yu Aarón ta'a ngula tayaa' 'in, a cunta lo'o yu nu Ica que 'in cunda scaa ta nten re, lo' nde yu nu Ica que ntsu'hui cha' tayaa' 'in.

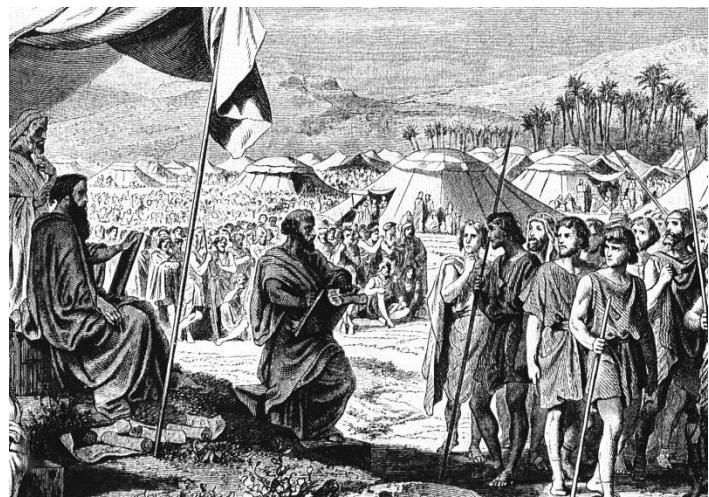
Loo ta nten 'in yu Rubén: Elisur sñe' yu Sedeur. Loo ta nten 'in yu Simeón: Selumiel sñe' yu Zurisadai. Loo ta nten 'in yu Judá: Naasón sñe' yu Aminadab.

Loo ta nten 'in yu Isacar: Natanael sñe' yu Zuar. Loo ta nten 'in yu Zabulón: Eliab sñe' yu Helón. Loo ta nten 'in yu Efraín: Elisama sñe' yu Amiud.

Loo ta nten 'in yu Manasés: Gamaliel sñe' yu Pedasur. Loo ta nten 'in yu Benjamín: Abidán sñe' yu Gedeoni.

Loo ta nten 'in yu Dan: Ahiezer sñe' yu Amisadai. Loo ta nten 'in yu Aser: Pagiel sñe' yu Ocrán. Loo ta nten 'in yu Gad: Eliasaf sñe' yu Deuel. Loo ta nten 'in yu Neftalí: Ahira sñe' yu Enán».

Culoo tsaan 'in coo' nu cua' nchca tucua 'in ne' Israel, mxo' ti'in Moisé lo'o yu Aarón 'in nchgaa yu nu Ica que 'in cunda scaa ta nten can', a cunta mxo' ti'in jun 'in nchgaa yu qui'yu nu ntsu'hui cla yjan nu nguiiaa nde loo, ncua jun 'in nchgaa yu lo' ngua'an scua jun nii yu cua' ña'aan ta Ica yu, chcui ña'an nu Ndiose ngulo tñan 'in jun.

Lo' tsa re yu qui'yu nu cua' mdiyaa yjan tca tsaa cusuun:

Ta nten 'in yu Rubén: Tucua yla ntsu'hui scua mii tu'hue yu, (46,500).

Ta nten 'in yu Simeón: Tu'hua tyii ntsu'hui caa mii, ntsu'hui snan ciento yu, (59,300).

Ta nten 'in yu Gad: Tucua yla ntsu'hui ca'yu mii, ntsu'hui scua ciento ntsu'hui tu'hua tyii yu, (45,650).

Ta nten 'in yu Judá: Snan yla ntsu'hui tilcua mii, ntsu'hui scua ciento yu, (74,600).

Ta nten 'in yu Isacar: Tu'hua tyii ntsu'hui jacua mii, ntsu'hui jacua ciento yu, (54,400).

Ta nten 'in yu Zabulón: Tu'hua tyii ntsu'hui cati mii, ntsu'hui jacua ciento yu, (57,400).

Ta nten 'in yu Efraín: Tucua yla mii tu'hue yu, (40,500).

Ta nten 'in yu Manasés: Cla tyii ntsu'hui tucua mii, ntsu'hui tucua ciento yu, (32,200).

Ta nten 'in yu Benjamín: Cla tyii ntsu'hui ca'yu mii, ntsu'hui jacua ciento yu, (35,400).

Ta nten 'in yu Dan: Snan yla ntsu'hui tucua mii, ntsu'hui cati ciento yu, (62,700).

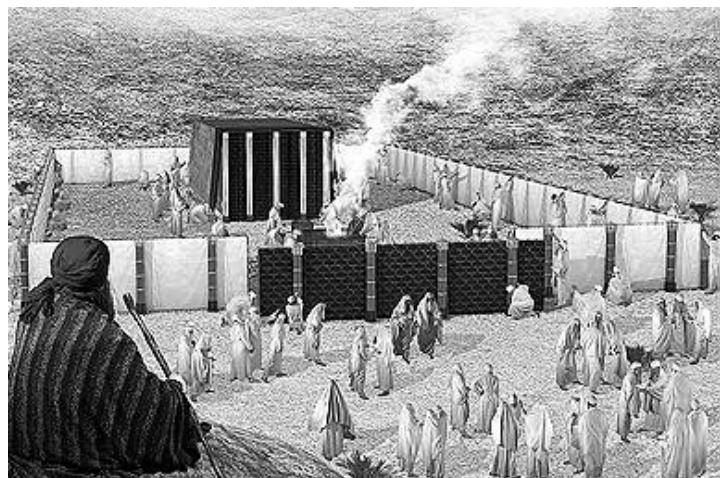
Ta nten 'in yu Aser: Tucua yla ntsu'hui sca mii tu'hue yu, (41,500).

Ta nten 'in yu Neftalí: Tu'hua tyii ntsu'hui snan mii, ntsu'hui jacua ciento yu, (53,400).

Loo ña'aan yu sindatu 'in ne' Israel mdiyaa yu scua ciento ntsu'hui snan mii, ntsu'hui ca'yu ciento ntsu'hui tu'hua tyi, (603,550).

Cha' 'in ta nten 'in yu Leví Números 1.47-54

Nchgaa ta nten 'in yu Leví a lo'o jun yten nii jun loo quityi se'en ntsu'hui nii nchgaa la ña'an ne' Israel, si'yana ndeña'an y cui' Ndiose lo'o yu Moisé: «Xa cua 'in ne' Israel a lo'o ta nten 'in yu Leví ntsu'hui cha' cua si'yana nde jun nu cu'ni tñan se'en n'ni tnu um 'ñan.

Tyi'in tyaa 'in jun si'yana chu'hui jun conta 'in nchgaa nan ndi'in se'en nu luhui can', cui' jun cui'ya jun 'in na xa nu cua' tyi'o um se'en ndi'in um. Se'en nu nguia quiñan um tucueen 'in um, xa tyi'o um sca se'en cui' ta nten 'in yu Leví xca ti'in jun te' na'an can', lo' xa nu tiyaa um se'en ntsu'hui cha' tyi'in um cui' jun xiton jun 'in na xiya'.

Tyi'iin sii' te' na'an se'en n'ni tnu um 'ñan ntsu'hui cha' tyi'in ta nten 'in yu Leví can'. Lo' nchgaa la ña'an ta 'in ne' Israel can', ntsu'hui cha' tyi'in ne' tyi'iin sii' se'en ndi'in ta 'in yu Leví can', cua' ña'aan se'en qui'ni ca'an 'in ne', cunda scaa ta ne' lo'o bandera 'in ne'.

Ña'an tucui ti nu tiyaa cui' ti se'en nducua te' na'an can' lo' si'i ta nten 'in yu Leví Ica can', tsaloo na caja ti can'».

Ne' Israel m'ni ne' chcui ña'an nu ngulo Ndiose tñan 'in Moisé.

**Luhua' se'en mdi'in
cunda scaa ta
ne' Israel**

Números 2.1-2

Ne' Israel cua' Ica ña'an ntsu'hui cha' tyi'in ne' scasca luhua' se'en nducua te' na'an se'en nu n'ni tnu um 'ñan, cunda scaa ta ne' lo'o bandera 'in ne', a cunta lo'o Icuin nga'an 'in na 'in ne'.

**Ta nten nu ntsu'hui cha'
tyi'in luhua' se'en
nchcua cucha**

Números 2.3-9

Luhua' se'en nchcua cucha 'in te' na'an can' ntsu'hui cha' tyi'in ta nten 'in yu Judá. Tso' cueen se'en ndi'in ta nten 'in yu Judá, can' ntsu'hui cha' tyi'in ta nten 'in yu Isacar. Tso' ca se'en ndi'in ta nten 'in yu Judá, can' ntsu'hui cha' tyi'in ta nten 'in yu Zabulón.

Xa nu tsa quiñan jun tucueen uta tsaa jun cusuun, ta'a snan ta jun re ntsu'hui cha' chcui ncha'an jun bandera 'in ta 'in yu Judá, lo' la loo tsaa ta 'in yu Judá.

**Ta nten nu ntsu'hui cha'
tyi'in luhua' sur
Números 2.10-17**

Luhua' sur 'in te' na'an can' ntsu'hui cha' tyi'in ta nten 'in yu Rubén. Tso' cueen se'en ndi'in ta nten 'in yu Rubén, can' ntsu'hui cha' tyi'in ta nten 'in Simeón. Tso' ca se'en ndi'in ta nten 'in yu Rubén, can' ntsu'hui cha' tyi'in ta nten 'in yu Gad.

Ta'a snan ta jun re chcui ncha'an jun bandera 'in ta nten 'in yu Rubén. Nde chon' nchgaa nten 'in yu Judá ntsu'hui cha' chcui ncha'an jun re.

Xacan' chcui ncha'an ta nten 'in yu Leví, cui' ta nu cui'ya te' na'an se'en n'ni tnu jun 'ñan. Tu'hue la se'en nguiaa nchgaa ta 'in ne' Israel, can' ntsu'hui cha' chcui ncha'an jun.

**Ta nten nu ntsu'hui cha'
tyi'in luhua' se'en
ndiyaa cucha
Números 2.18-24**

Luhua' se'en ndiyaa cucha 'in te' na'an can' ntsu'hui cha' tyi'in ta nten 'in yu Efraín. Tso' cueen se'en ndi'in ta nten 'in yu Efraín, can' ntsu'hui cha' tyi'in ta nten 'in yu Manasés. Tso' ca se'en ndi'in ta nten 'in yu Efraín, can' ntsu'hui cha' tyi'in ta nten 'in yu Benjamín.

Ta'a snan ta jun re ntsu'hui cha' chcui ncha'an jun bandera 'in ta nten 'in yu

Efraín. Nde chon' ta nten 'in yu Leví ntsu'hui cha' chcui ncha'an jun re.

**Ta nten nu ntsu'hui cha'
tyi'in luhua' norte
Números 2.25-31**

Luhua' norte 'in te' na'an can' ntsu'hui cha' tyi'in ta nten 'in yu Dan. Tso' cueen se'en ndi'in ta nten 'in yu Dan, can' ntsu'hui cha' tyi'in ta nten 'in yu Aser. Tso' ca se'en ndi'in ta nten 'in yu Dan, can' ntsu'hui cha' tyi'in ta nten 'in yu Neftalí.

Ta'a snan ta jun re ntsu'hui cha' chcui ncha'an jun bandera 'in ta nten 'in yu Dan, lo' la chon' ya' ntsu'hui cha' chcui ncha'an jun.

Cha' 'in yu sindatu 'in ne' Israel

Números 2.32-34

Xa nu ngua'an scua nii nchgaa ne' Israel, loo ña'aan nten can' mdo'o scua ciento ntsu'hui snan mii ntsu'hui ca'yu ciento tu'hue yu sindatu (603,550). Ndiose ngulo ñi tñan 'in Moisé si'yana a lo'o ta 'in yu Leví cha'an scua nii yu loo quityi can'.

Lo' ne' Israel ncua ja'an ne' tsaña'an nu ngulo Ndiose tñan 'in Moisé, cunda scaa ta jun mdi'in jun lo'o bandera 'in jun, lo' cuaña'an ya quiñan jun xa ncha'an ti'in jun uta xa ndyi'an jun cusuun.

Tñan nu ntsu'hui cha' cu'ni

ta nten 'in yu Leví

Números 3.1-10

Nde ngua'an scua cha' 'in ta nten 'in yu Aarón xa nu ycui' lyi'o Ndiose 'in yu Moisé loo qui'ya Sinaí. Yu Aarón ndi'in tsa jacua sñe' yu, cui' yu Nadab, Abiú, yu Eleazar, lo'o yu Itamar, cunda scaa yu re mdo'o hui yu si'yana chu'hui yu cunta se'en n'ni tnu jun Ndiose, una tsa yu Eleazar lo'o yu Itamar, can' ti jun m'ni tñan can' lo' sti jun yu'hui cunta 'in jun.

Si'yana yu Nadab sñe' yu Aarón nu culoo can' lo'o Abiú ta'a ngula yu, a mdi'in sñe' yu si'yana Ndiose ngulyoo 'in yu loo chendyu xa nu xca se'en msñi yu quii' yla' yu lo' yten lo'o yu 'in na ni' te' na'an can', lo' si'i cuaña'an nguloo ñi tñan 'in jun.

Lo' ndeña'an juin Ndiose 'in yu Moisé: «Xo' ti'in 'in nchgaa jun nu Ica ta 'in yu Leví si'yana ca ta'a cu'ni jun tñan lo'o yu Aarón, lo' chu'hui jun cunta 'in te' na'an can' lo'o nchgaa loo nan ndi'in 'in na, cui' 'in jun tucua tloo yu Aarón lo'o sñe' yu nchgaa xaa».

Ta 'in yu Leví Ica jun

ñ'a'an nchca ti' sca

Icuau 'in Ndiose

Números 3.11-13

Ndiose ti' juin la ñi 'in yu Moisé: «Tsaan nu ngulyoon 'in um se'en Ica Egipto, xacan' yjuin 'in cunda scaa sñe' ne' Egipto nu culoo lo' mdi'in tyaan sca cha' lo'o ne' Israel si'yana cuaña'an ntsu'hui cha' tyaa ne' cunta sñe' ne' nu culoo 'in ne' 'ñan, a cunta lo'o sñe' scun' ne'. Una tñan loo sñe' um nu culoo nchca tin' si'yana sñe' ta nten 'in yu Leví ca jun ña'an nchca ti' sca Icuau nu cunajo'o 'ñan nchgaa xaa. Nan' Ican Ndiose 'in um».

**Yu Moisé m'ni chu'hue yu sca quityi
se'en ngua'an scua yu nii
ta nten 'in yu Leví**
Números 3.14-16, 38-39

Ndiose y cui' lyi'o ñi 'in yu Moisé loo yuu mtyi se'en nducua qui'ya Sinaí, lo' juin ñi 'in yu: «Cu'ni chu'hue sca quityi se'en cha'an scua nii nchgaa yu qui'yu sñe' ta nten 'in yu Leví nu ntsu'hui sca coo' nu nguiaa nde loo, cha' tsala jun ndi'in jun cunda sca na'an».

Yu Moisé lo'o yu Aarón m'ni jun tsaña'an nu ngulo Ndiose tñan, ncua jun 'in nchgaa yu qui'yu sñe' ta nten 'in yu Leví nu ntsu'hui sca coo' nu nguiaa nde loo, a cunta ngua'an scua nii jun cua' ña'aan ndi'in jun cunda sca na'an. Lo' loo nchgaa yu qui'yu nu ngua'an scua nii can' mdiyaa yu cla nducua tucua mii yu (22,000).

Moisé lo'o yu Aarón, a cunta lo'o sñe' yu Aarón nducua te' na'an 'in jun luhua' se'en nchcua cucha tloo te' na'an se'en n'ni tnu jun Ndiose, cui' jun ntsu'hui jun cunta 'in na lo' 'in jun nducua tloo ne' Israel nchgaa xaa.

**Xa mdiyaa ne' Israel se'en nducui
ta'an yuu 'in ne' Canaán**
Números 4.1-49;
10.11-28; 12.16; 13; 14

Cunda scaa ya' ntsu'hui cha' tyi'o ne' Israel se'en ndiyaa ti'in ne', cui' ta 'in yu Leví nxca ti'in jun te' na'an can', lo' n'ni

chu'hue jun 'in na ña'an nu ndlo Ndiose tñan cui'ya jun 'in na. Lo' xca ta nten 'in yu Leví, can' nu ndyi'ya 'in na tucueen ndyi'an jun. Cua ti ña'an m'ni jun tsani' tucua yla yjan chcui lja mda'an jun loo yuu mtyi can'.

Xa cua' chu'hui ti sca yjan ndi'in ne' Israel loo qui'ya Sinaí, xacan' ndla nu nducui tu'hua te' na'an can' chcua Se'en Luhui lati 'in Ndiose, *Lugar Santísimo*, cua' mdyisnan mda'an na, xacan' ncua jlyo ti' ne' si'yana lo'o ne' ntsu'hui cha' tyi'an ne'. Mxo' ne' nchgaa nan ndi'in 'in ne', a cunta lo'o te' na'an can' mchca na, lo' mdo'o ne' nguiaa ne'.

Ta nten 'in yu Judá, can' nu nducua loo, xacan' cua' nducui ncha'an ta 'in yu Isacar nu cua' nchca tucua ta, lo' nu cua' nchca snan nguiaa ta 'in yu Zabulón. Nde chon' can' cua' nducui ncha'an sca ta nten 'in yu Leví, can' jun nu lyi'ya te' na'an can'.

Nde chon' la can' nguiaa ta nten 'in yu Rubén, yu Simeón, lo'o ta 'in yu Gad, nde chon' la can' nguiaa xca ta nten 'in Leví, can' nu lyi'ya *arca* lo'o se'en ndiquin na xity'i, a cunta lo'o se'en nchcua quin quii', lo'o scasca la na nu ndlya' jun se'en n'ni tnu jun Ndiose.

Nde chon' can' nducui ncha'an ta nten 'in yu Efraín, ta 'in yu Manasés, ta 'in yu Benjamín, lo' la chon' la can' nducui ncha'an ta 'in yu Dan, yu Aser lo'o yu Neftalí.

Tyun 'a tsaan mda'an ne' Israel tsaya' mdiyaa ne' sca se'en nchcui' ne' lo'o Parán, se'en cua' nducui ta'an yuu 'in ne' Canaán. Xacan' juin Ndiose 'in

Moisé: «Chcui' lo'o tucua snan yu qui'yu si'yana tsa y'ni quii yu loo yuu se'en nu ntsu'hui cha' taan 'in um».

Yu Moisé ngulohui yu sca yu qui'yu 'in scaa ta nten can', lo' mta'a yu tsa tichcua yu, lo' juin Moisé 'in yu: «Tsaa um lo' cu'ni quii um loo yuu cua cha' ña'an se'en na, cu'ni quii um ña'an cha' 'in nten ndi'in 'in na, cha' qui'an ne', cha' ngula ti' ne', a cunta quian lo'o um nan ndyi'yu loo yuu 'in ne', Ndiose tayaa' ñi 'in um».

Nchgaa yu qui'yu can' mdo'o yu nguia y'ni quii yu se'en Ica Canaán. Xa nde cua' mxitucui yu xacan' nguijan 'ya yu sca stan' tlyu uva, nducui na loo yca, lo' tucua Ica yu lyi'ya yu 'in na.

Tsani' tucua yla tsaan ya y'ni quii yu loo yuu can', xacan' nguila taa yu suun lo'o yu Moisé se'en lyi'ya loo Parán, se'en Ica Cades.

Ndeña'an juin tsa tii yu can': —Yaa hua loo yuu 'in ne' Canaán lo' na'an hua si'yana ndyijyin ya' tsu'hue yuu ca Ica na, tsu'hue 'a nchca tñan nan 'in na. Nde lyi'ya hua mti nu ndyi'yu la cua. Una nten nu ndi'in la cua ndyijyin ya' ngula ne' lo' tnu ne', nchgaa nten ndi'in la cua Ica ne' ta nten nu tnu.

Xacan' mdo'o y cui' sca yu nu lo'o yaa, cui' yu Caleb, m'ni yu cha' ncua tiin 'in nten can' lo' juin yu: —Su'hua na juesa tsaa na lo' cu'ni 'in na yuu cua si'yana Ndiose tayaa' ñi 'in na. Lo'o yu Josué ncua sca cha' ti 'in lo'o yu Caleb.

Xacan' mdo'o y cui' cha tii nu ta'a yaa yu: —A tca 'in na lo'o nten cua si'yana ndyijyin ya' ngula ne', cha' cu'ni su'hua na 'in na lo'o ne', tsaña'an ndyon sca sco' ti ndyon na sii' ne'.

Xa ngune 'in nchgaa la ña'an nten can' cha' nu y cui' tsa tii yu can', ña'aan quichen ne' ytsen ne', lo' a ya qui'an ti' ne' cha' nu y cui' yu Caleb lo'o yu Josué. Xacan' mdyisnan mdaa ne' qui'ya tloo Moisé lo'o yu Aarón lo' nchcui' ne' scasca ne': —Tsu'hue la cha' cunan na xca yu culo tñan 'in na lo' xitucui na nde quichen Egipto.

Yu Caleb lo'o yu Josué y cui' yu lo'o nten can': —A cutsen um, loo yuu 'in ne' Canaán Ica na yuu nu tsu'hue 'a, Ndiose tayaa' ñi 'in na lo' tca chcuan na cunta 'in na, a tsu'hue cu'ni lyee' ti' na 'in Ndiose.

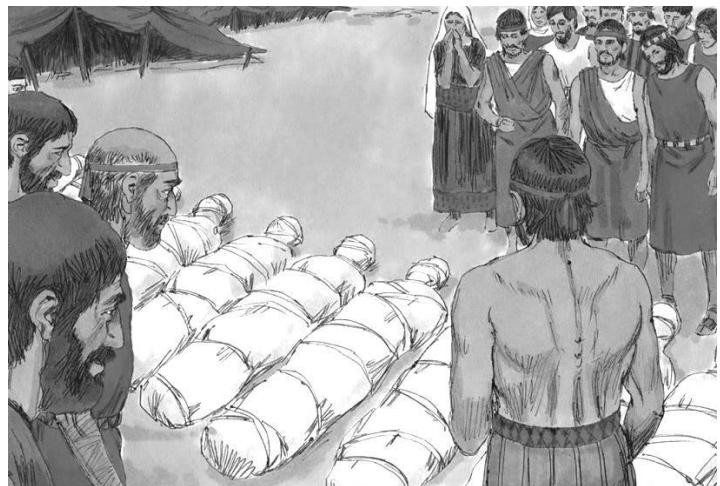

Xacan' nchgaa nten can' ncua ti' ne' ju'in ne' quee 'in yu, una lja xacan' ncua chcan' xaa 'in Ndiose se'en nducua te' na'an can', lo' tloo ndi'in nten can' Ndiose y cui' ñi lo'o Moisé: «Qui'an 'a ya' cua' ngulo'o tloon 'in nten re lo'o cha' nu tnu, lo' a nchca ja'an ne' 'ñan, ¿Tsala ta xaa tsa quiñan ne' lo'o cha' tucua ti' re 'in ne'? Can' cha' cua' ñii quitsan' 'in ne' si'yana nchgaa ne' ntsu'hui cha' caja ne' loo yuu mtyi re, a tca ña'an ne' loo yuu se'en nu mdi'in tyaan cha' taan 'in ne'.

Una yu Caleb lo'o yu Josué nu Ica nguso 'ñan, a m'ni tucua ti' yu, can' yu ntsu'hui cha' sten se'en can'. Ñi sca um lo' a sten um se'en Ica Canaán, cui' ca nu sñe' um tsato'o sten 'in na, can' yu nu chu'hui lyoo se'en can' tiyaa xaa, xa cua' ylo yu. Ticui' tsaan quiaa ntsu'hui cha' xitucui um nde loo yuu mtyi cua, lo' cua chu'hui lyijyin um tsani' tucua yla yjan tsaya' caja um, la chon' nde'en sten sñe' um se'en Ica Canaán».

Lo' tsa tii yu ta'a ya y'ni quii yu Caleb lo'o yu Josué loo yuu can', Ndiose m'ni ñi cha' tsati ntyin ngujui yu, si'yana cui' yu m'ni yu cha' m'ni tucua ti' ne' Israel lo'o cha' mdi'in tyaa Ndiose.

Xa y cui' yu Moisé cha' re lo'o ne', ndyijyin ya' nglu'un ti' ne'. Una xca tsaan can' tlya ti mdyi tucui ne' lo' y cuen ne' sca loo qui'ya lo' ndeña'an juin ne': —Cua' cui' ti ndi'in na se'en Ica Canaán, sten tijin na loo yuu se'en ntsu'hui cha' taa Ndiose 'in na.

Una yu Moisé juin 'in ne': —A ntsu'hui cha' cu'ni lyee' ti' um lo'o cha' nu cua' y cui' Ndiose. A tca tsaa um lo'o cha' 'in ti um si'yana cujlyo ta'a cusuun na 'in na.

Loo si'yana cuaña'an m'ni tiji nan ne' ncua ti' ne' sten ne' se'en Ica Canaán, xacan' qui'an 'a ta'a cusuun ne' mdiyaan lo' yjui yu 'in qui'an ne' Israel, m'ni yu canan 'in ne' lo' msu'hua ta yu 'in ne' se'en Ica loo yuu mtyi can'.

Lo' nchgaa la ña'an ne' Israel nu ti' nguinu can' mxitucui ne' lo'o yu Moisé.

**Yu Coré ncua ti' yu ca yu nu chu'hui
cunta se'en n'ni tnu jun Ndiose**

Números 16.1-11, 16-49;
17.1-11; 18.19-20

Ndi'in sca ne' Israel ncua naan Coré, ta nten 'in yu Leví. Sca tsaan m'ni lyee' ti' yu tloo Ndiose, tsatlyu lo'o xnan ta'a yu, cui' Datán, Abiram lo'o yu Om, cui' ta nten 'in yu Rubén, ncua ti'i ti' yu 'in Moisé. Ncua sca cha' ti 'in yu lo'o tucua ciento tu'hue nten, chacui' yu ndon loo 'in ne' Israel, lo' ya y cui' tyijyin yu lo'o yu Moisé lo'o yu Aarón lo' juin yu 'in: —¿Ñi cha' ta nchcui' nten si'yana nu'huin Ica nu ndlo tñan 'in ne'? ¿Ta si'i nchgaa na ngulohui Ndiose 'in na? Nu'huin a tucui Ica si'yana culo tñan 'in hua.

Xa ngune 'in Moisé cha' re xacan' mdyi'ya xtyin' yu lo' mdyi'ya sti yu tloo yu la lyuu, lo' juin yu 'in yu Coré lo'o nchgaa la ña'an nten ta'a lnyaan yu: — Quiaa tlya ntsu'hui cha' ca jlyo ti' um cha' ti' ña'an nu ngulohui Ndiose 'in chcua loo loo quichen re. Nu'huin Coré, mdo'o hui si'yana tayaa' 'in yu ntsu'hui conta se'en n'ni tnu jun Ndiose, una si'i si'yana ca nu culoo tñan 'in jun.

Una quiaa tlya caan um se'en nducua te' na'an se'en n'hi tnu na Ndiose, lo' ca cuiya' ti' na ti nu ngulohui Ndiose 'in. Cui'ya um se'en ndyu'hui

quii' se'en ndiquin na xityi'i can', lo' tyi'in tyaa um 'in na tloo Ndiose. Ticui' cuaña'an ntsu'hui cha' cu'ni yu Aarón. Lo' cha' ti' ña'an nu cuan xu'hue Ndiose Icuán 'in, can' nu ngulohui Ndiose 'in chu'hui conta se'en n'ni tnu na 'in ñi.

Xca tlya can' yu Coré lo'o tucua ciento tu'hue nten 'in yu, cunda scaa yu lyi'ya yu se'en ndyu'hui quii' 'in yu, lo' mdyi'ya yu tuna'an lyiya' 'in te' na'an can' lo'o yu Moisé lo'o yu Aarón. Xacan' ña'aan quichen ne' na'an ne' xaa 'in Ndiose.

Xacan' juin Ndiose 'in Moisé lo'o yu Aarón: —Tyi'o tso' um sii' nten cua si'yana ntsu'hui cha' cujlyon 'in ne'.

Xacan' mdyi'ya xtyin' jun lo' mdyi'ya sti jun tloo jun la lyuu, lo' juin jun 'in Ndiose: —Stina Ndiose, 'un mdaa um chendyu 'in nchgaa nten, ¿ñi cha' scuen tique' um lo'o nten re si'ya qui'ya 'in sca qui'yu ti?

Xacan' mxcuén Ndiose: —Chcui' lo'o nten cua si'yana chcuá tijyo' ne' se'en nducua te' na'an 'in yu Coré, Datán lo'o Abiram.

Yu Moisé lo'o nchgaa la ña'an qui'yu cula 'in ne' Israel mdo'o tso' jun se'en nducua te' na'an can', lo' ya y cui' jun lo'o nten can' si'yana lo'o ne' tyi'o tso' ne' se'en nducua te' na'an 'in ta'a snan yu can'. Xacan' yu Datán lo'o yu Abiram mdo'o ton yu tuna'an 'in yu lo'o nten 'in yu lo'o sñe' yu.

Una xa cua' mdo'o ntan nten can' juin yu Moisé: «Cua' ñii ca cuiya' ti' um si'yana Ndiose ngulohui ñi 'ñan si'yana cuin' ntsu'hui cha' chcuá loon loo nten re. Ndiose cu'ni ñi cha' quila tucua yuu re lo' ycuin' na 'in yu lo'o te' na'an 'in yu, xacan' ca cuiya' ti' um si'yana yu re cha' ñi ca mxiscuen tique' yu 'in Ndiose, si'yana a msu'huá loo yu 'in ñi».

Ña'an mdyi y cui' yu Moisé cha' can', nguila tucua yuu lo' mjyicuin' na 'in ta'a snan yu can' ña'an lo'o te' na'an 'in yu

lo'o sñe' yu, lo' a la 'a ngune cueen yu, cuaña'an yato'o ngujui yu. Nchgaa cha're yato'o na tloo na'an nten can'.

Xa na'an ne' Israel ña'an nguila tucua yuu lo' mjyicuin' na 'in yu can', msnan ne' lo' ndyijyin ya' ytSEN ne', lo' nchcui' ne': «¡A nchca ti' hua si'yana lo'o hua ycuin' chendyu re 'in hua!».

Xacan' ngu'ya quii' se'en nducua te' na'an can' lo' mdiquin na 'in ña'aan tucua ciento tu'hue nten nu mdi'in tyaa na xityi'i can' tloo Ndiose. Nchgaa nten can' mquin ne', una se'en ndyu'hui quii' nu lyi'ya ne' can' a mquin na si'yana Ica na chcuán.

Xacan' juin Ndiose 'in Moisé: «Chcui' lo'o yu Eleazar sñe' yu Aarón, si'yana xo' yu nchgaa quii' lo'o na xityi'i nu ti' nguinu se'en mquin can' lo' xcuan yu 'in na tijyo'. Lo' chcuán nu ta'a nguiaa' na xila yu 'in na loo quii' lo' tñan um lámina lo'o na si'yana scun tucua se'en ndyu'hui na xityi'i can'.

Nchgaa cha' re yato'o na si'yana quia yu'hui ti' nten si'yana tsalca ti ta nten 'in sñe' yu Aarón tca sten yu Se'en Luhui can' lo' tyi'in tyaa yu na xityi'i can' tloo Ndiose, lo' si'i ña'an tucui ti tca cu'ni tñan can'».

Yu Moisé y cui' lo'o yu Eleazar ña'an cha' nu y cui' Ndiose, lo' cuaña'an m'ni yu.

Xca tsaan can', ña'aan nten can' mdyisnan msu'hua ne' qui'ya 'in Moisé lo'o yu Aarón lo' nchcui' ne': «'Un ndujui um quichen 'in Ndiose».

Una lja xacan' mxina'an ne' se'en nducua te' na'an can' lo' na'an ne' si'yanandlaa nu nducui can' mchca na quii'. Ndiose juin ñi 'in Moisé lo'o yu Aarón: «Tyi'o tso' um sii' nten re, si'yana ntsu'hui cha' cujuin 'in ne'».

Ticui' xaa ngua'an tñan Ndiose sca quicha nu cujui 'in nten can'. Xacan' mdyi'ya xtyin' yu Moisé lo'o Aarón tloo Ndiose, lo' juin yu Moisé 'in yu Aarón: «Xñi se'en ndyu'hui na xityi'i cua lo' su'hua quii' nu ndi'in se'en lca *altar* cua ni' na, lo' su'hua na nu xityi'i 'in na, lo' tsalo'o 'in na tu'hue la lja nten cua lo' jñan 'in Ndiose si'yana chu'hui cha' tlyu ti' 'in ñi lo'o ne' si'ya cha' nu mxiscuen tique' ne' 'in ñi, lo' a caja 'a ne'».

Yu Aarón m'ni yu ña'an nu juin Moisé, yaa yu tu'hue la se'en ndi'in nten can' lo' mjñan yu cha' tlyu ti' 'in Ndiose si'ya qui'ya 'in ne', lo' cuaña'an yato'o a ngujui qui'an la nten can'. Una cua' ndiyijyin tilcua mii nten nu cua' ngujui can', sca cunta nu ngujui lo'o yu Coré.

Chon' nde'en can' Ndiose y cui' lo'o Moisé lo' juin ñi: «Chcui' lo'o nten re si'yana yu nu lca que 'in scaa ta ne' ntsu'hui cha' quian lo'o yu sca yca scaan yu, loo nchgaa yca scaan nu quian lo'o jun tiyaa na tsa tichcua na. Cunda scaa yu cha'an nii yu sii' yca scaan yu, lo' yu Aarón ntsu'hui cha' cha'an nii yu sii' yca scaan nu 'in ta 'in yu Leví.

Lo' tyi'in tyaa yca scaan jun can' cui' ti se'en nducua arca 'in Ndiose ni' te' na'an can', si'yana nan' cu'nin cha' sca yca scaan jun can' ntsu'hui cha' quila quee 'in na lo' ca cuiya' ti' nten tucui ca ngulohuin. Ntsu'hui cha' cu'nin cuaña'an si'yana a tsa quiñan 'a nten re ti' taa ne' qui'ya».

Yu Moisé m'ni yu ña'an nu ngulo Ndiose tñan 'in yu, lo' mdi'in tyaa yu ta'a tsa tichcua yca scaan can' ni' te' na'an can'.

Lo' xca tsaan can' xa ngulyoo yu Moisé 'in na, na'an ne' Israel si'yana yca scaan yu Aarón mdo'o tucua btin na, lo' nguila quee 'in na, a cunta lyi'yu mti mendra 'in na. Nchgaa la ña'an nten can' na'an ne' 'in na, lo' cunda scaa jun nguia 'ya jun yca scaan ne'.

Xacan' juin Ndiose 'in Moisé: «Yca scaan yu Aarón ntsu'hui cha' quinu na ni' te' na'an re lo' chu'hui se'en na, lo' ca cuiya' ti' nten si'yana 'in yu Aarón

ngulohuin. La cuaña'an cula' ti' nten re chcui' yuhue' ne' tloon, xacan' a caan yuhue' 'in ne' lo' a caja ne'».

Chon' nde'en can' juin Ndiose 'in yu Aarón: «Ña'aan Icuán nu ntsu'hui cha' taa nten re 'ñan, tyaan cunta 'in na 'in lo'o sñe' si'yana cuaña'an tca tyijyin tsaan 'in. Cha' re quinu scua na tsala xaa, si'yana ta nten 'in yu Leví a ntsu'hui cha' tyi'in yuu se'en cu'ni jun tñan ña'an ndi'in cha' 'in scasca la ta 'in ne' Israel, si'yana nan' taan nchgaa nan nu cunajo'o 'in jun».

Ndiose mña'an 'tnan ti' 'in nten can' siya' mdaa ne' qui'ya

Números 20.1-12, 22-29;
21.4-9, 21-24; 22.1

Cua' tiyaa ti tucua yla yjan ti' ya' mdo'o ne' Israel se'en Ica Egipto, lo' mdiyaa ne' se'en Ica Cades loo yuu mtyi se'en Ica Zin, sca se'en nu a ntsu'hui tyi'a co'o ne', lo' nguio' ti'in nten can' si'yana xi'ya lo'o ne' 'in Moisé lo'o yu Aarón, lo' juin ne' 'in yu: «Cha' cua na lo'o hua ngujui hua xa ngujui nchgaa la ña'an jun nu ngujui tloo Ndiose xaa nu can', lo' a caan hua tyijyin hua nu ti'i lo'o 'ni 'in hua se'en mtyi re lo' tsato'o nde caja hua. ¿Ñi cha' nguloo um 'in hua se'en re? Ñi trigo lo' ñi tyi'a a caja cunajo'o 'in hua re».

Xacan' Moisé lo'o yu Aarón yaa jun se'en nducua te' na'an can' lo' mdyi'ya xtyin' jun hasta mdyi'ya ti'in jun tloo jun la lyuu, xacan' ncuā chcan' xaa 'in Ndiose lo' juin ñi 'in Moisé: «Xñi yca nducua yaa', lo' yu ta'a ngula tayaa' yu 'in xo' ti'in nten cua. Lo' tloo ndi'in ne' cua chcui' lo'o quee nducua can' si'yana taa na tyi'a co'o nten re, a cunta co'o 'ni 'in ne'».

Xacan' msñi yu Moisé yca can' lo' cui' ña'an juin Ndiose lo'o yu mxo' ti'in yu nten se'en nducua quee can', lo' juin yu: «Quine 'in um 'un nten nu lyee' ti' si'yana ntsu'hui cha' culoo hua tyi'a loo quee re».

Xacan' mscuen yu Moisé yca nducua yaa' yu lo' ju'in yu quee can' tucua juesa, ndyijyin ya' tlya tyi'a mdo'o loo quee can' lo' yi'o nten can' lo'o scun' ne'.

Una chon' nde'en can' juin Ndiose 'in Moisé lo'o yu Aarón: «Loo nu a msu'hua loo um cha' nu ycuin' xa nguloo um tyi'a loo quee can', can' cha' a taan cha' cuiya' sten um loo yuu se'en nu mdi'in tyaan cha' sten um lo'o ne' Israel».

Chon' nde'en can' mdo'o ne' Israel se'en Ica Zin lo' mdiyaa ne' sca loo qui'ya nu naan Hor. Can' juin Ndiose 'in Moisé: «Aarón ta'a ngula ntsu'hui cha' caja yu se'en re lo' a sten yu loo yuu se'en mdi'in tyaan cha' sten um, si'yana a mducua um tñan cha' nu ycuin'».

Xacan' Ndiose ycui' ñi lo'o Moisé nchgaa cha' nu ntsu'hui cha' cu'ni ti' ña'an nu ti' lyiji caja yu Aarón, lo' Moisé nducua yu tñan cha' nu ycui' ñi. Lo' yalo'o 'in yu Aarón lo'o Eleazar sñe' yu loo qui'ya can'.

Lo' xa cua' ndon jun la loo qui'ya can', Moisé ngulyoo te' nu lco' yu Aarón lo' mxico' yu 'in na 'in yu Eleazar, si'yana can' yu ntsu'hui cha' chu'hui cunta se'en n'ni tnu jun Ndiose. Chon' nde'en can' ngujui yu Aarón, lo' Moisé lo'o yu Eleazar m'ni jun cha' mtsi' yu loo qui'ya can'.

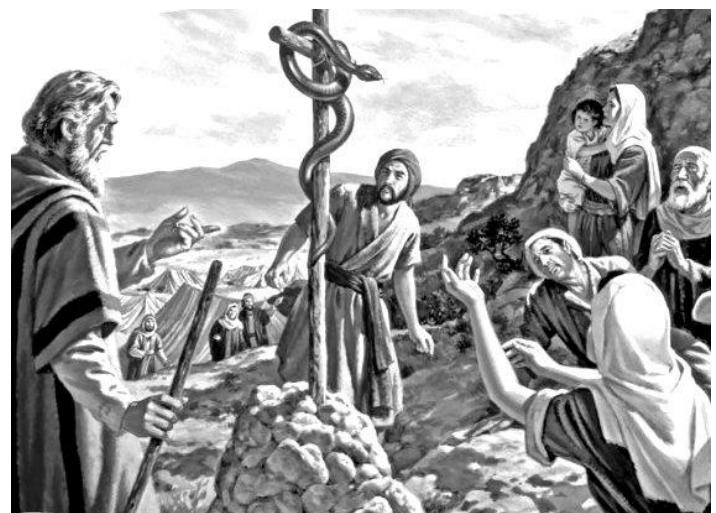
Xa ncua jlyo ti' ne' Israel si'yana ngujui yu Aarón loo qui'ya can', tsa cla tyii tsaan mdi'in ynan ne'. Cuaña'an ya quiñan la nten can' tucueen 'in ne', una scaña'an ti nguia nchcui' ca'an ne' 'in Ndiose lo'o 'in Moisé, lo' nchcui' ne': «¿Ni cha' ngulyoo 'in hua se'en Ica Egipto? ¿Ta na ngulyoo 'in hua si'yana caja hua loo yuu mtyi re? Ni na cu hua lo' ni tyi'a co'o hua a caja re, a cunta cua' ncua ndaja ti' hua nchcu hua maná».

Xacan' msin' ti' Ndiose lo'o nten can', lo' ngua'an tñan ni cunan la nu ycu 'in ne', lo' qui'an 'a nten can' ngujui ne'. Chon' nde'en can' mdyaa ti' ne' lo' ya y cui' ne' lo'o yu Moisé: «Huare' m'ni hua qui'ya loo nu y cui' ca'an hua 'in Ndiose a cunta lo'o 'in um. Jñan um 'in ni si'yana cu'ni ni cha' tlyu ti' 'in hua lo' culyoo ni cunan la re lja hua».

Moisé mjñan cha' tsu'hue 'in Ndiose lo' mtsa' yu 'in ni si'yana cua' mcha'an ña'an cha' tiyaa 'in nten can', lo' Ndiose mxcuén ni 'in yu: «Cu'ni cha' tsaa' sca cunan lo'o chcuan lo' scan' tucui na sca

loo yca, lo' ña'an tucui ti nu cu cunan la can' 'in, cha' ña'an can' 'in cunan chcuan nu mxcan' tucui can', la xacan' a caja».

Xacan' m'ni yu Moisé cha' nguiaa' sca cunan lo'o chcuan, lo' mscan' tucui yu 'in na sca loo yca, lo' cuaña'an yato'o nchgaa la ña'an nten nu ti' ycu cunan can' 'in, ña'an ne' cunan nu nchcan' tucui loo yca can' lo' ndyi'o laa ne'.

Chon' nde'en can' mdiyaa ne' loo yuu 'in ne' amorroeo, yu Moisé ngua'an tñan yu 'in tucua snan yu qui'yu nu ya y'ni qui se'en ndlo yu Sehón tñan, ree 'in ne' amorroeo, si'yana jñan yu cha' cuiya' 'in ree can' cha' tca tyijyin ne' Israel loo yuu 'in ne'.

Lo' ndeña'an juin yu nu mdiyaa tloo yu ree can': «Cu'ni um cha' tsu'hue taa um cha' cuiya' tyijyin hua loo yuu se'en ndlo um tñan, a sca nan nu nducua loo yuu 'in um cu hua, ni tyi'a a co'o hua, taa um cha' cuiya' tyijyin hua si'yana ntsu'hui cha' tiyaa hua loo yuu se'en mdi'in tyaa Ndiose cha' taa ni 'in hua».

Una yu ree can' a mdaa yu cha' cuiya' tyijyin nten can' loo yuu se'en ndlo yu tñan, cui' ca nu nde mxo' yu nten 'in yu lo' ngusuun yu lo'o ne' Israel. Una ne' Israel yato'o m'ni ne' canan, yjui ne' 'in nten can' lo'o ree 'in ne' lo' ncua 'in ne' yuu can'. Cuaña'an ya quiñan ne' tsaya' mdiyaa ne' se'en su Chco Tlyu Jordán loo yuu 'in ne' Moab, lo' xca tso' ti chco tlyu can' cua' ndi'in se'en Ica Canaán, cui' loo yuu se'en mdi'in tyaa Ndiose cha' taa ñi 'in nten can'.

**Ndiose a mdaa ñi cha' cuiya' si'yana
su'huá yu Balaam yuhue' 'in
quichen nu mdo'o hui 'in ñi**

Números 22.2-41; 23.3; 24.17

Yu ree 'in ne' Moab ncua naan yu Balac, na'an yu xa m'ni ne' Israel canan 'in ne' amorro, lo' ndi'in ytsen yu 'in ne' si'yana qui'an ne' Israel. Xacan' mxo' ti'in yu qui'yu cula nu ndi'in quichen can' lo' juin yu ree can' 'in ne: «Ndyijyin ya' qui'an nten cua, lo' cu'ni ne' canan 'in na lo' tsato'o lyaa ne' yuu re 'in na».

Xacan' yu Balac ngulo yu tñan 'in tucua snan nten 'in yu si'yana tsa y cui' lo'o yu Balaam, lo' ndeña'an suun msu'huá yu 'in: «Qui'an 'a nten nu mdo'o se'en Ica Egipto mdiyan ti'in ne' loo yuu re, lo' nchca tin' cha' tca caan lo' su'huá yuhue' 'in ne' si'yana ndyijyin ya' ngula ti' ne', tina'an cuaña'an tca cu'nin canan 'in ne' lo' culyoon 'in ne' loo yuu re.

Ncua jlyo tin' si'yana nu nsu'huá nu'huin yuhue' 'in, tsaloo na caan ti yuhue' 'in can', lo' cha' cuan 'in can', cui' cuaña'an caan cha' tsu'hue 'in».

Yu nu yalo'o suun can' Ica yu qui'yu cula 'in ne' Moab lo'o ne' Madián, lo' ngu'ya yu nan taa xu'hue yu 'in yu Balaam, lo' mdaa yu suun cha' nu y cui' yu ree Balac. Una yu Balaam mxcuén yu 'in yu mdiyaa can': «Quinu um tla re ñii, lo' quia quitsan' 'in um cha' ña'an chcui' Ndiose lo'on».

Yato'o can' nguinu yu nu mdiyaa can', lo' tla can' y cui' lyi'o Ndiose 'in yu Balaam lo' juin ñi 'in yu: —¿La ta mdo'o nten nu mdiyaan se'en ndi'in?

Lo' yu Balaam mxcuén yu: —Yu Balac ngua'an tñan yu 'in nten re, lo' nchcui' yu si'yana qui'an 'a nten mdo'o se'en Ica Egipto mdiyaan ti'in ne' loo yuu se'en ndlo yu tñan.

Lo' nchca ti' yu cha' tca tsa'an si'yana culoon yuhue' 'in nten can', lo' cuaña'an tca cu'ni yu canan 'in ne' lo' tucui lyi'o yu 'in ne' quiaa ne'.

Xacan' juin Ndiose 'in yu Balaam: —A tsaa lo'o nten cua, lo' ñi a culoo yuhue' 'in ne' Israel si'yana nan' cua' ncuau 'in ne'.

Tlya ti xca tsaan can' mdyitucui yu Balaam, lo' juin yu 'in nten nu ngua'an tñan yu Balac: «Tca xitucui um nde quichen tyi um si'yana Ndiose a taa ñi cha' cuiya' tsa'an lo'o um».

Xacan' mxitucui yu lo' mtsa' yu 'in yu Balac, lo' juin yu: «Yu Balaam a mslya yu caan yu lo'o hua».

Una yu Balac xiya' ngua'an tñan nten nu ndon loo nu ndi'in quichen can' ya te'en ne' 'in yu Balaam, lo' ndeña'an chcui' ne' lo'o yu: —Cu'ni cha' tsu'hue caan, ndiyijin ya' qui'an ntsu'hui lyoo nan taan 'in, a cunta nan' cu'nin ña'an cha' nu nchca ti', una caan si'yana su'hua yuhue' chon' nten re.

Lo' mxcuuen yu Balaam: —Sya' na'an 'in yu Balac, nu mtsa'an yu'hui lo'o oro lo'o plata taa xu'hue yu 'ñan, una a tca cu'ni lyee' tin' 'in Ndiose, nan' a sca na tca cu'nin lo'o cha' nu 'ñan. Una quinu um tla re ñii se'en ndi'in, lo' quiaa ca jlyo ti' um ña'an chcui' Ndiose lo'on.

Tla can' y cui' Ndiose lo'o yu Balaam, lo' juin ñi: «Tca tsaa lo'o nten nu ljan te'en 'in cua, una nu'huin ntsu'hui cha' chcui' tsaña'an cha' nu nan' cunen lo'o».

Xca tsaan can', tlya ti mdyi tucui yu Balaam m'ni chu'hue yu su'hua yu, lo' mdo'o yu nguaa yu lo'o nten 'in yu Balac. Una Ndiose a tsu'hue ntsu'hui tiquee ñi lo'o yu si'yana jlyo ti' ñi si'yana a ca ja'an yu ña'an nu ngulo ñi tñan 'in yu.

Can' cha' tucueen nguaa yu Balaam nducua yu chon' burra 'in yu, a cunta lo'o tucua nguso 'in yu ta'a nguaa yu, can' mducui ndiyjin sca angujle 'in Ndiose tucueen nguaa yu, lo' xa na'an burra can' 'in angujle can' nducua spada yaa', cui' xaa mdo'o tso' 'in lo' msñi 'in xca tucueen.

Xacan' mju'in yu Balaam can' 'in 'in si'yana xitucui 'in tucueen nu cua' nguiaa ca 'in.

Una angujle can' mducua loo lo' xiya' mducui ndijyin se'en nguiaa yu, lo' chcua tso' 'in tucueen can' lca na sii' yuu, lo' xiya' na'an burra can' 'in angujle can' lo' mju'in ca'an 'in 'in yu Balaam can' la sii' yuu, lo' yu can' lyee la mju'in yu 'in 'in.

Nde loo la can' xiya' mducui ndijyin angujle se'en nguiaa burra can', lo' tucueen can' lyee la lu'hui na, a jui 'a ña'an ti' tyi'o tso' 'in, ñi tso' cueen lo' ñi tso' ca.

Lo' xiya' ti na'an 'in ndon angujle can', yten sti 'in lyuu lo' mscua 'ni 'in 'in yu Balaam, una yu can' lyee la mju'in yu 'in 'in lo'o yca nducua yaa' yu.

Xacan' m'ni Ndiose cha' y cui' burra can' lo' juin 'in 'in yu: —¿Ñi na ta m'nin lo'o um, ñi cha' cua' nchca snan juesa nju'in um 'ñan?

Xacan' mxciuen yu Balaam 'in 'in: —¡Na ngui'ni burla 'ñan! ¡Cha cua' na lo'o xlyu 'ñan na cujuin 'in!

Xacan' mxciuen burra can' 'in yu: —Nan' lcan burra 'in um, lo' cua' s'ni 'a nchca ja'an 'in um, ¿ta ntsu'hui xaa cua' m'nin lyee' tin' 'in um?

Lo' mxciuen yu Balaam can': —A nchca siya'.

Xacan' Ndiose m'ni ñi cha' si'yana na'an yu Balaam ndon angujle can' tucueen nu nguiaa yu, nducua spada yaa'. Cui' xaa mdyi'ya xtyin' yu Balaam, lo' juin angujle can' 'in yu: —¿Ñi cha' hasta snan juesa cua' mju'in burra cua?

Ña'an jan ñi, na ljetaan si'yana chcui ndijyin tucueen tsaa si'yana a tsu'hue ña'an nu ñan ti' cu'ni. Xa na'an burra cua 'ñan cui' xaa mdo'o tso' 'in, lo' cha' cua na a mdo'o tso' 'in, ti' xacan' cua' yjuin 'in una burra cua tyu'hui 'in chendyu.

Xacan' juin yu Balaam 'in anguje can': —M'nin qui'ya si'yana a ngujlyo tin' si'yana 'un ndon um tucueen ljetaan, una tca xitucuin cha' 'un nchca ti' um.

Mxcuen anguje can': —Tca tsaa lo'o yu ta'a ljetaan re, una nu'huin ntsu'hui cha' chcui' tsaña'an cha' nu nan' cunen lo'o.

Cuaña'an ya quiñan yu Balaam lo'o nten nu ngua'an tñan yu Balac. Lo' xa ngujlyo ti' yu Balac can' si'yana cua' ljetaan yu Balaam, cui' xaa mdo'o yu ya ycuá yu 'in lo' juin yu: —¿Ñi cha' ta a yaan cui' xaa xa msu'huan suun 'in culoo ya'? ¿Uta na ñan ti' si'yana a tca su'hua lyiyan' 'in ña'an cha' nu cua' mdi'in tyaan?

Mxcuen yu Balaam: —Nde cua' ndon, una a tca chcuin' cha' nu nchca tin', cui' ca nu cha' nu nchca ti' Ndiose.

Xacan' yalo'o yu Balac 'in yu Balaam sca loo qui'ya se'en nu chcan' nducua te' na'an se'en ndi'in ne' Israel. Xacan' juin yu Balaam 'in yu Balac: —Nde ti quita um 'ñan se'en mdaa na Icuan 'in Ndiose, lo' nan' tsa'an nde loo la re, cha' ñi cha' ca chcui' Ndiose lo'on.

Xacan' yaa yu Balaam scati yu lo' xa cua' ndon yu scati yu Ndiose juin 'in yu: «Xitucui se'en ndon yu Balac lo' quitsa' 'in yu cha' nu nan' ycuin' lo'o».

Mxitucui yu Balaam lo' y cui' lo'o yu can': —A tca su'huan yuhue' 'in nu cua' ncuau Ndiose 'in, cui' ñi ntsu'hui ñi cunta 'in nten re, can' cha' qui'an ne'.

Lo' yu Balac mxcuuen yu 'in yu Balaam: —¿Ñi na ta m'ni? Nan' msi'yan 'in si'yana su'hua yuhue' 'in nten re lo' si'i nu cuan 'in ne'.

Una yu Balaam mxcuuen yu: —Cua' neen lo'o um si'yana chcuin' cha' nu chcuin' Ndiose lo'on.

Lo' juin yu Balac 'in yu: —Cua lyaa lo' tsaa na xca se'en, lo' cui' la tca ña'an 'in ne' Israel, lo' cua su'hua yuhue' 'in nchgaa ne'.

Yalo'o yu 'in loo qui'ya naan Pisga, xacan' juin yu Balaam: —Nde ti quita um, cui' se'en mdaa na Icuan 'in Ndiose, lo' nan' tsa'an nde loo la re, cha' ñi cha' ca chcuin' Ndiose lo'on.

Ndiose y cui' ñi lo'o yu cha' nu ntsu'hui cha' chcuin' yu lo'o yu Balac. Xacan' mxitucui yu Balaam se'en ndon yu Balac, lo' juin yu Balac: —¿Ñi na juin Ndiose 'in?

Lo' yu Balaam mxcuuen yu: —Ndiose a lca ñi nten chendyu lo' a nchcuin' ñi cha' cuñi, ñi a xitsa'an ñi cha' nu cua' y cui' ñi, cui' ca nu cu'ni ñi cha' nu cua' mdi'in tyaa ñi. Ndiose ndi'in ñi lo'o nten cua lo' cua' mxicuten ñi nchgaa qui'ya 'in ne', can' cha' ncuau ñi 'in ne'.

Xacan' juin yu Balac: —Cha' a tca su'hua yuhue' 'in ne', una a cuan 'in ne'.

Lo' mxcuuen yu Balaam: —Cua' neen lo'o um si'yana nan' chcuin' cha' nu chcuin' Ndiose lo'on.

Xiya' y cui' yu Balac lo'o yu Balaam: —Cua lyaa lo' tsalo'on 'in xca loo qui'ya, lo' la cua su'hua yuhue' 'in ne'.

Yu Balac yalo'o 'in yu Balaam la loo qui'ya naan Peor. Una yu Balaam cua' jlyo ti' yu si'yana Ndiose nchca ti' ñi cuan ñi 'in ne' Israel.

Xacan' mxina'an yu se'en ndi'in ne' Israel lo' yaan Espíritu 'in Ndiose 'in yu lo' juin yu: «Nten re Ica ne' sca quichen nu cua' mdo'o hui ca 'in Ndiose, ngulyoo ñi 'in ne' se'en Ica Egipto lo' ndaa ñi juesa 'in ne' si'yana cu'ni ne' canan 'in ta'a cusuun ne'».

Xacan' ndyijiyin ya' ycuen tique' yu Balac lo'o yu Balaam, lo' hasta ndlo sca yu yaa' yu lo' juin yu: —Nan' msi'yan 'in si'yana su'hua yuhue' 'in ta'a cusuun,

una nu'huin nde cua' nchca snan juesa nducuan 'in nten re. Tsu'hue la ti cha' cua na a msi'yan 'in. Can' cha' cua' ñii quia nan tucueen quiaa. Nan' ncua tin' si'yana taan cha' tsu'hue 'in una a mdaa Ndiose cha' cuiya'.

Xacan' mxcuén yu Balaam: —Cua' ycuin' lo'o nten nu ngua'an tñan um si'yana siya' taa um na'an 'in um 'ñan nu mtsa'an yu'hui lo'o plata lo'o oro, nan' a tca xitsa'an cha' nu cua' y cui' Ndiose, cui' ca nu chcuin' cha' nu cua' mdi'in tyaa ñi. Ntsu'hui cha' xitucuin quichen tyin, una nchca tin' quine 'in um cha' nu chcui' Ndiose lo'o nten re.

Xacan' mxiy cui' Ndiose 'in yu Balaam lo' juin yu: «Ntsu'hui sca cha' nan 'yan nde loo re, sca cha' nu ntsu'hui cha' tsato'o tiyaa xaa. Loo ta nten 'in ne' Israel ntsu'hui cha' tyi'o sca ree nu tyi'ya sti 'in ne' Moab, lo' cui' cuaña'an cu'ni can' lo'o nchgaa ta'a cusuun ne' Israel».

**Qui'an ne' Israel ngujui ne'
si'yana m'ni tnu ne' Icuin
jo'o 'in ne' Moab**
Números 25.1-18

Chon' nde'en can' ne' Israel mdyisnan yten yu'hui ne' lo'o ne' cuna'an ndi'in se'en Ica Moab, si'yana nxi'ya ne' 'in ne' Israel tsaa ne' se'en n'ni tnu ne' Icuin jo'o 'in ne', cuaña'an yato'o qui'an ne' Israel ya y'ni tnu ne' Icuin jo'o 'in ne' Moab.

Xacan' ndiyijin ya' ycuen tique' Ndiose lo'o ne' Israel, lo' ngulo ñi tñan 'in yu Moisé si'yana chcui' yu lo'o yu nu Ica bse si'yana cujui yu 'in nchgaa nu cua'm'ni tnu 'in Baal, si'yana la cuaña'an tyi'o cha' nsin' ti' ntsu'hui tiquee Ndiose.

Yu Moisé mxo' ti'in yu nten tuna'an lyiya' se'en n'ni tnu jun Ndiose, lo' ycu' yu lo'o nten can' cha' nu ngulo ñi tñan 'in yu. Si'ya cha' can' nchgaa nten can' ndi'in ynan ne', lja xacan' tloo na'aan ne' yten sca yu Israel lo'o sca ne' cuna'an Madián se'en ndi'in yu lo' yja' lo'o yu 'in ne' ni' te' na'an 'in yu.

Una xa na'an yu Finees sñe' yu Eleazar cha' can', cui' yu nu ntsu'hui cunta se'en n'ni tnu jun Ndiose, msñi yu sca chcuan cha lo' yten yu se'en nscua yu qui'yu can' lo'o ne' cuna'an can', lo' yjo' yu chcuan cha 'in yu can' lo' mdijin Ica na 'in chcuua.

La cuaña'an yatii cha' 'in quicha nu ndujui 'in ne' Israel, una cua' ngujui tsa cla nducua jacua mii ne' xacan' (24,000).

Ndiose juin ñi 'in Moisé: «Yu Finees, yu ntsu'hui cunta se'en n'ni tnu jun 'ñan, m'ni yu cha' mchu'hua cusya 'ñan lo'o nten re, can' cha' tyi'in tyaan sca ca 'ñan lo'o yu si'yana tsala xaa cui' yu lo'o ta nten 'in yu chu'hui yu cunta se'en n'ni tnu jun 'ñan, cui' si'yana lyee ncua Ica tiquee yu lo'on. Lo' si'ya cha' re, can' cha' m'nin cha' tlyu ti' 'in nten re».

**Xa cua' nchca tucua ya' ngua'an
scua nii ta 'in ne' Israel**
Números 26.1-4, 51-56,
62-65; 27.8-11

Ndiose ycu' ñi lo'o Moisé lja nu ti' ndi'in ne' Israel quiya' qui'ya se'en lyi'ya loo Moab, cui' ti se'en su Chco Tlyu Jordán.

Lo' juin ñi 'in yu: «Xñi nii nchgaa nten re, tsa lca yu qui'yu nu ntsu'hui cla yjan nu nguiaa nde loo nu ti' tca tsaa cusuun».

Lo' yu Moisé lo'o yu Eleazar ngua'an scua jun nii nchgaa yu qui'yu cunda scaa ta ne' Israel, lo' mdiyaa yu scua ciento ntsu'hui sca mii, ntsu'hui cati ciento ntsu'hui cla tyii yu (601,730).

Xa culoo ya' ngua'an scua nii nchgaa yu qui'yu nu ntsu'hui cla yjan nu nguiaa nde loo, mdiyaa yu scua ciento ntsu'hui snan mii, ntsu'hui ca'yu ciento tu'hue yu (603,550). Una mdijin clatyii ntsu'hui snu' yjan xa nu Ndiose ngulo ñi tñan 'in yu Moisè si'yana ca'an scua yu nii yu qui'yu xiya', lo' ña'aan yu nu ngua'an scua nii can' mda'a yu scua ciento ntsu'hui sca mii, ntsu'hui cati ciento ntsu'hui clatyii yu (601,730), nu ntsu'hui cla yjan nu nguiaa nde loo. Nchca ti' chcuí' xacan' si'yana ni' clatyii ntsu'hui snu' yjan nu mdijin can', cui' xa mdi'in ne' loo yuu mtyi can', sca mii ntsu'hui snu' ciento ntsu'hui cla ti yu (1820)

mgu'ya te'en yu, cui' tsa yu nu ti' tca tsaa cusuun.

Una ñi sca yu qui'yu nu ngua'an scua yu Moisé lo'o yu Aarón nii xa mda'an ne' Israel se'en nducua qui'ya Sinaí, a lo'o 'a nii yu ti' ngua'an na loo quityi re cua' ñii, tsa 'in yu Caleb lo'o yu Josué ti, si'yana nchgaa la ña'an yu can' cua' ngujui yu loo yuu mtyi se'en mda'an yu si'yana a ncua ja'an yu cha' nu ngulo Ndiose tñan se'en lca Cades. Xacan' tca qui'ya na cha' tiyaa si'yana loo nchgaa yu qui'yu nu ngujui loo yuu mtyi can' mdiyaa yu scua ciento ntsu'hui ca'yu mii, ntsu'hui snan ciento ntsu'hui snan yla ntsu'hui tii yu (605,370). Lo' nde tca culoo na cunta 'in yu: (603,550 – 601,730 = 1820; 603,550 + 1820 = 605,370).

Xa cua' ngua'an scua nii ne' Israel xiya', ycuí' Ndiose lo'o yu Moisé: «Nchgaa nten nu ngua'an scua nii re ntsu'hui cha' cutsa yuu 'in ne', nu tyun la ndi'in sca na'an qui'an la yuu qui'ni ca'an 'in can', lo' nu chin' la ndi'in sca na'an cuaña'an chin' la yuu qui'ni ca'an 'in can'. Cunda scaa na'an jun qui'ni ca'an sca yuu 'in jun cua' ña'aan xu'hue qui'ni ca'an 'in jun tsaña'an lgyaan nii jun loo quityi».

Xa nu yu Moisé nguñicha' yu 'in Ndiose nchgaa ña'an nu ntsu'hui cha' quitsa yuu can', ndeña'an mdi'in tyaa ñi sca cha' lo'o yu Moisé: «Xa nu sca yu qui'yu caja yu lo' a ndi'in sñe' yu nu qui'yu, se'en ndlo yu tñan quinu na 'in sñe' yu nu cuna'an.

Lo' cha' a ndi'in sñe' yu nu cuna'an xacan' quinu na 'in ta'a ngula yu, lo' cha' a ndi'in ta'a ngula yu xacan' quinu na 'in ta'a ngula sti yu, lo' cha' ticui' cuaña'an a ndi'in ta'a ngula sti yu, se'en ndlo yu tñan can' quinu na 'in sca nu lyee la ti' nchca ta'a yu. Nde sca cha' nu tyi'in tyaan lo'o um, ca ja'an um cha' re tsala xaa».

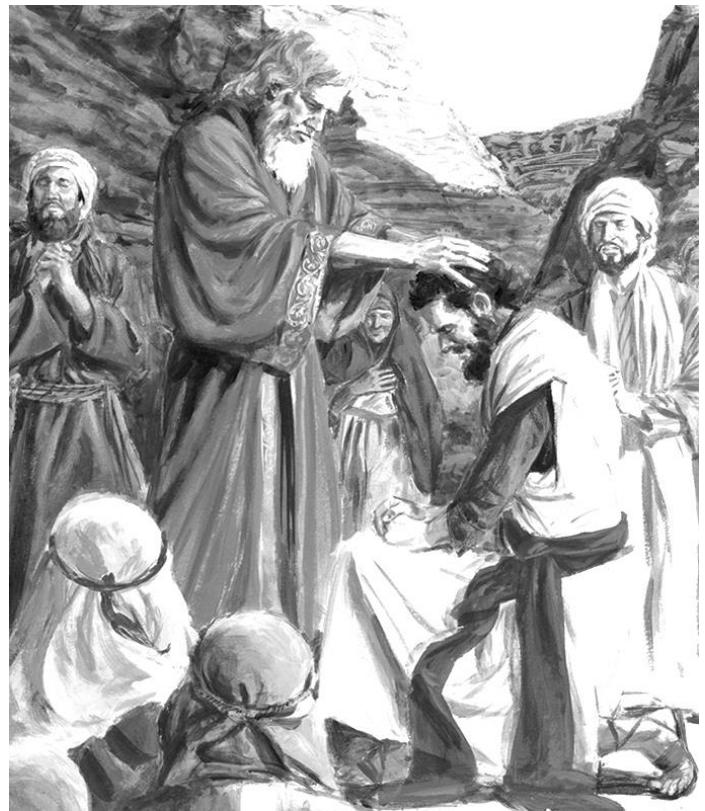
A cunta ngulo Ndiose tñan 'in yu Moisé si'yana ca'an scua yu nii nchgaa yu qui'yu ta nten 'in yu Leví nu ntsu'hui sca coo' nu nguiaa nde loo, lo' mdiyaa jun cla nducua snan mii (23,000). Una si'i se'en ntsu'hui nii nchgaa la ña'an ne' Israel can' yu'hui nii jun si'yana tñan 'in Ndiose ntsu'hui cha' cu'ni jun, lo' a lo'o jun ntsu'hui cha' qui'ni ca'an yuu 'in jun.

Ndiose ngulo ton ñi 'in yu Josué si'yana cui' yu chcua loo yu loo ne' Israel

Números 27.18-23

Chon' nde'en can' ndeña'an ngulo Ndiose tñan 'in Moisé: «Xi'ya 'in yu Josué caan yu, lo' tsalo'o 'in yu tloo yu Eleazar nu ndlo ca tñan se'en n'ni tnu um 'ñan, lo' tloo na'an nchgaa ne' Israel tyi'in tyaa yaa' que yu, lo' cuaña'an tyaa cha' cuiya' nu ndon lo'o 'in yu si'yana cui' yu chcua loo yu loo ne' Israel. Si'yana lca yu sca yu nu tnu tiquee, a cunta ja'an yu 'ñan, chcui' lo'o nten can' si'yana tucua ne' tñan nchgaa cha' nu chcui' yu Josué, lo' nan' nchcuin' lo'o yu

Eleazar nchgaa cha' nu ntsu'hui cha' cu'ni yu Josué ña'an nchca ti' que 'in sindatu 'in ne' Israel nu lca yu».

Lo' Moisé m'ni yu tsaña'an nu Ndiose ngulo ñi tñan 'in yu.

Ndiose mxu'hua ti' ñi 'in ne' Israel ñá'an ntsu'hui cha' taa ne' Icuán 'in ñi

Números 28.3-15

Xacan' juin Ndiose 'in yu Moisé: «Chcui' lo'o ne' Israel si'yana a cula' ti' ne' quian lo'o ne' Icuán 'ñan. Nchgaa tsaan ntsu'hui cha' taa ne' tucua slyá' tsa cune' ti 'ñan nu ntsu'hui sca yjan ti, sca 'in nde tlya lo' xca 'in nde ngusiin, lo' slo tucua um vino chon' 'in.

Cui' cuaña'an taa um tucua kilo quita ndyi'o jaslya, lo'o sca litro ceite olivo, can' nu Ica sca Icuan nu ntsu'hui cha' taa um 'ñan tsala xaa.

Lo' tsaan nu nxitñan' um, cui' cuaña'an ntsu'hui cha' taa um tucua sly'a' nu tsa cune' ti nu ntsu'hui sca yjan, lo'o quita ndyi'o jaslya, lo'o ceite olivo lo'o vino 'ñan.

Lo' culoo lo'o cunda scaa coo', ntsu'hui cha' quian lo'o um tucua bta cune' 'ñan, sca sly'a' nu quila lo'o tsa cati sly'a' cune' nu ntsu'hui sca yjan. Cunda scaa 'in lo'o vino lo'o quita can' ca ta'a 'in, lo'o ceite. Cui' cuaña'an ntsu'hui cha' quian lo'o um sca chiu 'ñan, si'yana jñan um cha' tlyu ti' 'ñan si'ya qui'ya 'in um».

Ngujui ne' Madián loo nu nguñilyi'o ne' 'in ne' Israel

Números 31.1-18, 25-54

Xacan' juin Ndiose 'in yu Moisé: «Ne' Madián ti'i 'a msu'hua ne' tiqueen si'ya-na nguñilyi'o ne' 'in ne' Israel, can' cha'

cujui na 'in ne' lo' culyoo na ti'i nducua tiquee na».

Xacan' juin yu Moisé 'in nten can': «Culohui um sca mii yu qui'yu cunda scaa ta ne' Israel si'yana tsa suun na lo'o ne' Madián, lo' cuaña'an culyoo na ti'i msu'hua ne' tiquee Ndiose se'en Ica Madián».

Cuaña'an yato'o ngulohui ne' sca mii yu qui'yu scaa ta ne' Israel lo' ngulo yu Moisé tñan 'in yu si'yana tsaa yu cusuun. Lo'o yu Finees nu ntsu'hui cunta se'en n'ni tnu jun Ndiose lo'o yu nguiiaa yu Ija can' lyi'ya yu arca 'in Ndiose, lo'o cuhuii nu xicune yu xa cua'tyisnan cusuun can'.

Xacan' ngusuun ne' Israel lo'o ne' Madián lo' yjui yu 'in nten can', a cunta yjui yu tsa ca'yu ree 'in ne', cui' ña'an cha' nu ngulo Ndiose tñan 'in yu, a cunta lo'o 'in yu Balaam yjui ne'. Lo' ngu'ya yu 'in ne' cuna'an Madián lo'o sñe' ne', lo'o scun' ne', lo'o nchgaa nan nu ntsu'hui lyoo nu ndi'in 'in ne'. Mdiquin ne' Israel nchgaa quichen 'in ne' Madián can', lo' nchgaa na nu ngulya yu nguiyan 'ya yu 'in na lo' mdyaa yu cunta 'in na 'in Moisé.

Xa na'an Moisé si'yana a lo'o ne' cuna'an can' yjui yu, ycuén tique' yu lo' juin yu: «Si'ya cha' tiyaa nu mdaa yu Balaam 'in ne' Madián yato'o yten yu'hui ne' cuna'an re lo'o sñe' um, lo' m'ni tnu sñe' um Icuin jo'o 'in ne'.

Can' cha' cua' ñii cujui um 'in nchgaa ne' cuna'an re lo'o sñe' ne' yu qui'yu, una xnu um 'in tsalca ngüi' cuna'an tsa suhue ti, lo' quinu ngüi' 'in um».

Xacan' juin Ndiose 'in yu Moisé: «Nu'huin lo'o yu Eleazar nu ntsu'hui cunta se'en n'ni tnu um 'ñan, a cunta lo'o yu nu Ica que 'in ta nten nu yaa cusuun, culoo um cunta 'in nchgaa na nu jui 'in um se'en yaa um cusuun, ñi ncua ngüi' cuna'an lo' ñi ncua 'ni jui 'in um, lo' culoo um 'in na tucua ta. Sca ta can' qui'ni ca'an na 'in nten nu yaa cusuun, lo' xca ta na 'in nten nu a yaa cusuun.

Xacan' xo' um sca Icuan 'ñan, cui' loo ta nu qui'ni ca'an 'in nten nu yaa cusuun. Loo ca'yu ciento ngüi' cuna'an tsa suhue ti, sca ngüi' can' qui'ni ca'an 'ñan. Cui' cuaña'an lo'o bta, burru lo'o sly'a', loo ca'yu ciento 'in ntsu'hui cha' taa ne' sca 'in 'ñan, lo' tyaa um cunta

nchgaa Icuan can' 'in yu Eleazar yu nu ntsu'hui cunta se'en n'ni tnu jun 'ñan.

Ticui' cuaña'an xo' um sca Icuan 'ñan loo xca ta nu a yaa cusuun. Loo tu'hua tyi ngüi' cuna'an tsa suhue ti, sca ngüi' can' qui'ni ca'an 'ñan, cui' cuaña'an lo'o scasca 'ni can', cunda scaa tu'hua tyii 'in sca 'in qui'ni ca'an 'ñan, lo' tyaa um cunta Icuan can' 'in ta 'in ne' Leví, cui' jun nu ntsu'hui cunta se'en nducua te' na'an se'en n'ni tnu um 'ñan».

Yu Moisé lo'o yu Eleazar m'ni jun ña'an cha' nu ycuí' Ndiose. Loo nchgaa nan nu ngula jun 'in nten se'en yaa jun cusuun Ica na: Scua ciento ntsu'hui snan yla ntsu'hui 'tñu mii sly'a', snan yla ntsu'hui tichcua mii bta, snan yla ntsu'hui sca mii burru.

A cunta ngüi' cuna'an tsa suhue ti ndiyaa ngüi' cla tyii ntsu'hui tucua mii ngüi'. Loo ña'aan nan nu jui 'in ne' Israel se'en yaa ne' cusuun, ngulo ne' 'in na tucua ta, loo can' ngulo ne' Icuan nu mdaa ne' 'in Ndiose, cui' ña'an cha' nu cua' y cui' ñi.

Xacan' mdiyaan nchgaa yu nu Ica que 'in yu nu yaa cusuun can' lo' juin yu 'in yu Moisé: «Cua' m'ni cunta hua 'in nchgaa yu qui'yu nu ta'a yaa hua cusuun, lo' ñi sca yu lo' a ndiya lyijyi yu. Nde yan lo'o hua nchgaa na nu jui 'in hua, scasca na nguiaa' lo'o oro, na ndyi'in yni yaa' ne', cuii', carena, lyi'ya hua 'in na lo' ca na sca Icuan 'in Ndiose si'yana mda yaa' ñi 'in hua se'en yaa hua cusuun».

Yu Moisé lo'o yu Eleazar, yu nu ntsu'hui cunta se'en n'ni tnu jun Ndiose, mchcuán jun cunta 'in Icuan nu mdyaá yu can', lo' ndyijyin sca ciento ntsu'hui jacua yla kilo ndiyaa na.

Ta nten 'in yu Rubén lo'o yu Gad mdi'in jun luhua' se'en nchcua cucha 'in Chco Tlyu Jordán

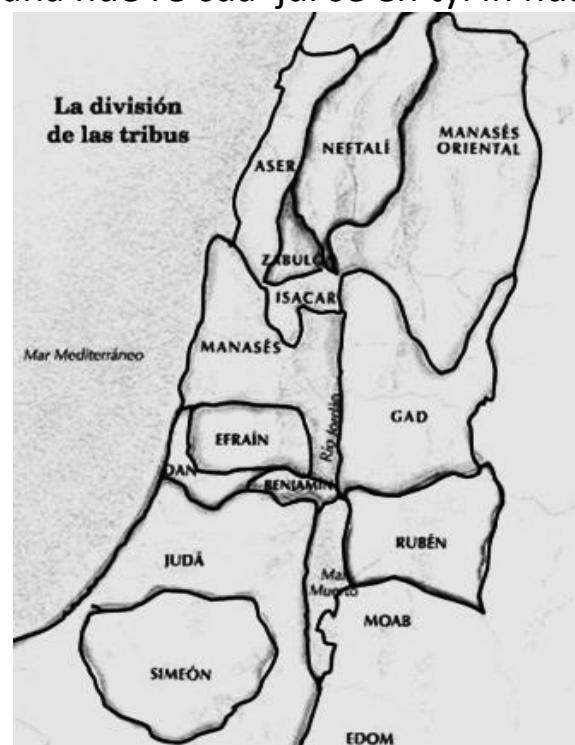
Números 32.1-27, 33

Lja ndi'in ne' Israel quiya' qui'ya se'en lyi'ya loo Moab, yaa ta nten 'in yu Rubén lo'o ta nten 'in yu Gad, lo' juin yu 'in Moisé: —Ndyijyin ya' tsu'hue yuu re, nducua quii 'in na lo' ntsu'hui tyi'a, tsu'hue 'a se'en re cu'ni co'o na 'ni. Cu'ni um cha' tsu'hue taa um yuu re 'in

hua, lo' a lo'o hua tsaa hua se'en Ica Canaán.

Una yu Moisé a yu'hui cuiya' ti' yu cha' can' lo' juin yu: —A ndyi'o tñan ca cuaña'an, nu 'un quinu um re lo' nchgaa la ña'an ta nten re tsaa ne' cusuun lo'o ne' Canaán. Tsu'hue la ti nu nchgaa na ca sca cha' ti' 'in na lo' tayaa' ta'a na, lo' cuaña'an nchgaa na scaña'an ti qui'ni ca'an 'in na.

Xacan' mxcuén yu: —Cha' nu nchca ti' hua chcui' hua lo'o um, cha' tca tñan hua na'an se'en tyi'in nten 'in hua lo'o sñe' hua, lo' su'hua hua lo'o 'in na. A cunta su'hua hua lo'o se'en tyi'in scun' hua, xacan' tsaa hua lo'o nchgaa la ña'an ta nten nu a m'ni ca'an yuu 'in la xca tso' Chco Tlyu Jordán, ñi a nducua tloo hua qui'ni ca'an yuu 'in hua la cua si'yana nde re cua' jui se'en tyi'in hua.

La xacan' nguinu tsu'hue tiquee yu Moisé lo'o cha' nu y cui' yu can', lo'mdaa yu se'en nu ngulohui yu, cui' ta 'in yu Rubén lo'o ta 'in yu Gad, lo'o cha tu'hue ta 'in yu Manasés. Yuu can' ndi'in na luhua' se'en nchcua cucha 'in Chco Tlyu Jordán, lo' xca ti tso' can' ndi'in Canaán.

**Cha' 'in scasca quichen se'en
lyaa yu'hui ne' Israel
xa nu cujui chaa ne'**

Números 35.9-23

Yu Moisé ti' yaquiñan yu y cui' yu lo'o ne' Israel: «Xa nu Ndiose cua' mdyaa ñi 'in ta'a cusuun um tuyaa' um a cunta lo'o yuu se'en ndlo ne' tñan, 'ni cha' culohui um tsa scua quichen se'en ntsu'hui cha' lyaa yu'hui sca tucui nu cujui chaa 'in ta'a. Snan quichen can' tyi'in na tso' se'en nchcua cucha se'en su Chco Tlyu Jordán lo' xnan na tyi'in na xca tso' chco can', cui' loo yuu 'in ne' Canaán. Cu'ni cunta um si'yana cunda scaa quichen can' quinu na tu'hue la se'en ndi'in ne' Israel, a sca na tyi'in na tijyo' la.

Ña'an ca si'yana xa nu sca ne' Israel cujui chaa ne' 'in sca ta'a ne' tca tsaa ne' lo' lyaa yu'hui ne' nde'en la loo quichen can', tiña'an nu ti' lyijyi sca ta'a yu nu ngujui can' cujui 'in ne'. Xa nu cua' yten ne' tulo'o 'in quichen can', a tucui 'a ti' tca cu'ni lyi'o 'in ne'. Una 'ni cha' ca

xñan bsya 'in ne', lo' nten ndi'in quichen can' cu'ni cunta cha' ta na lo'o cha' ncua ti' ne' yjui ne' 'in ta'a ne' uta na cha' ncua tsaa 'in ne', cha' ta la ña'an cua' lyijyan lo'o ne' cha' cusuun lo'o nu yjui ne' can'.

Cha' ta quija lyoo cha' 'in ne' si'yana si'i lo'o cha' ncua ti' ne' yjui ne', tca lyaa can' una loo quichen can' ntsu'hui cha' tyi'in, lo' a tucui ntsu'hui cha' cuiya' 'in cu'ni lyi'o 'in can'. Una a tca tyi'o ne' loo quichen can' tsa lja nu ti' lo'o yu nu ndlo ca tñan se'en n'ni tnu ne' Ndiose, la xa cua' ngujui yu xacan' si tca xitucui ne' la na'an 'in ne' lo' a tucui ntsu'hui cha' cuiya' 'in cujui 'in ne'.

Una cha' tyi'o ne' loo quichen can' tiña'an nu ti' lyijyi caja yu nu ndlo ca tñan can', lo' cha' sca yu ti' nchca ta'a yu nu ngujui can' ña'an 'in ne', tca cujui yu 'in ne' lo' a la tyi'o qui'ya 'in can'».

JOSUÉ 20.7-8

6

Ciudades de Refugio

CIUDADES DE REFUGIO

1. **Cedes en Galilea** en el monte Naftalí;
2. **Siquem en el monte de Efraín;**
3. **Hebrón** en el monte Judá;
4. **Beser**, en el desierto, en la meseta, para los rubenitas;
5. **Ramot**, en Galaad, para los gaditas;
6. **Golán**, en Basán, para los de Manasés.

CHA' NU NCHCUI' QUITYI

DEUTERONOMIO

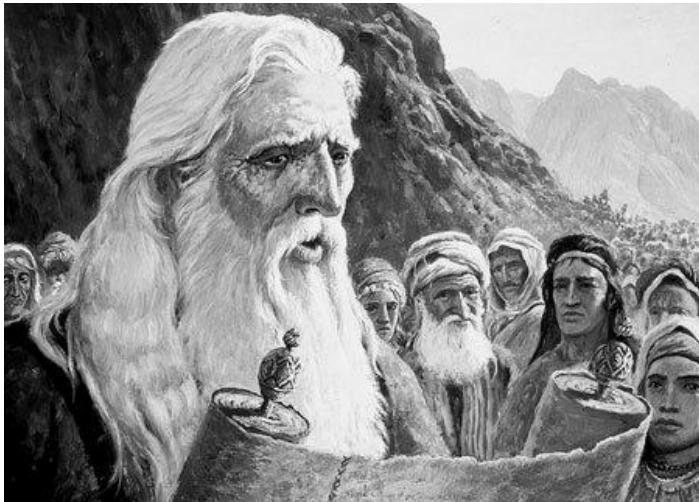
Cha' Deuteronomio nchca ti' chcui': **Lee nu cua' nchca tucua** loo quityi re, mxitucui yu Moisé ngua'an yu nchgaa lee nu mdaa Ndiose 'in yu loo qui'ya Sinaí.

Cua' mdijin 38 cla tyii ntsu'hui snu' yjan ti' ya' mdo'o ne' se'en Ica Egipto, una cua' mdyiti'in xca ta ne' Israel, can' nu 'ni cha' quine 'in nchgaa lee nu mdaa Ndiose 'in yu Moisé. Ne' Israel ndi'in ne' se'en Ica Moab, cua' ndon tiyaa ne' tyijin xi'yu ne' Chco Tlyu Jordán nu cua' sten ne' loo yuu se'en mdi'in tyaa Ndiose cha' taa 'in nten cula 'in ne'.

Yu Moisé cua' lyee ti' yu lo' cua' ntsu'hui yu sca ciento ntsu'hui cla yjan, jlyo tsu'hue ti' yu si'yana cua' nchcui cuii' cha' tyi'o yu loo chendyu re, can' cha' mxu'hua ti' yu 'in ne' nchgaa cha' nu mdi'in tyaa Ndiose lo'o yu loo qui'ya Sinaí, a cuenta ña'an mdo'o ton bse nu tayaa' tyi'o huii cha' ndi'in 'in nten can', ña'an yaa tsa tichcua yu ya y'ni quii loo yuu 'in ne' Canaán lo' ña'an m'ni tucua ti' nten can', si'ya cha' can' Ndiose mxitijin 'in ne' nu ti'i.

A cuenta mxu'hua ti' yu 'in ne' nchgaa cha' tsu'hue nu taa Ndiose 'in ne' cha' ca ja'an ne' nchgaa lee nu mdaa ñi 'in ne', lo' xitijin ñi 'in ne' nu ti'i cha' cu'ni lyee' ti' ne' 'in ñi.

Nchgaa cha' re y cui' yu Moisé lo'o ne' Israel xa nu cua' caja yu, mdaa yu cha' tnu tiquee 'in ne' si'yana a cu'ni na'an ti' ne' si'yana Ica ne' sca quichen mdo'o huii 'in Ndiose.

Se'en ndyii quityi Deuteronomio ndaa na suun ña'an ngujui yu Moisé, una xa ti' lyijyi caja yu, Ndiose y cui' ñi lo'o yu si'yana scuen yu sca loo qui'ya naan Nebo uta Pisga si'yana can' culo'o ñi 'in yu tsala ña'an xeen loo yuu nu ntsu'hui cha' taa ñi 'in ne' Israel.

Yu Moisé ncua yu sca nguso nu ñi ndi'in cha' 'in tloo Ndiose, m'ni yu nchgaa cha' nu y cui' ñi, ngulyoo yu 'in ne' Israel tuyaa' ne' Egipto lo' mdiya lo'o yu 'in ne' tsa se'en su Chco Tlyu Jordán, ñii qui'ni ca'an 'in yu Josué sten lo'o yu 'in ne' loo yuu se'en mdi'in tyaa Ndiose cha' taa 'in nten cula 'in ne'.

Xca chcua ti cha' nu ti' y cui'

Moisé lo'o ne' Israel

Deuteronomio 1.1, 3; 6.4-16; 8.1-3; 14.22; 16.18-19; 18.9-15, 18-19; 21.22-23; 23.24-25

Sca tsaan juin Ndiose 'in yu Moisé: «Xo' ti'in nchgaa nten re lo' culo'o nchgaa lee nu cua' mdaan 'in, si'yana cui' ña'an cua' neen lo'o, a lo'o nu'huin ntsu'hui cha' sten loo yuu 'in ne' Canaán, nde re ntsu'hui cha' caja».

Yu Moisé mxo' ti'in yu 'in nchgaa nten can', lo' xa cua' ndi'in ne' juin yu 'in ne': «Nare' Ica na ta nten 'in ne' Israel, scati Ndiose Ica Ñi X'nan na. Can' cha' 'un ntsu'hui cha' ca Ica tiquee um lo'o ñi lo'o nu chcui Ica cusya 'in um, lo'o nchgaa cha' tiyaa 'in um, lo'o nchgaa juesa 'in um.

Xu'hua se'en um cha' re ni' cusya 'in um, lo' culo'o um 'in na 'in sñe' um si'yana lo'o can' ntsu'hui cha' ca ja'an cha' re.

Nchgaa xaa taa um suun lo'o can' ña'an ndi'in cha' nu 'in Ndiose, xa ndi'in um ña'an 'in um uta xa nda'an um tucueen, xa nu sten scua um caja' um uta xa nde cua' tyitucui um.

Scan' um ycha' ñi yni yaa', jyi'in ca'an um 'in na nchgaan um tsaña'an nchca ti' sca cuiya', ticui' cuaña'an ca'an um 'in na sii' yca ndon tuna'an 'in um a cunta lo'o tloo tuna'an tlyu nu ndon quichen tyi um.

Scati 'in Ndiose ntsu'hui cha' su'hua loo um lo' ca ja'an um 'in ñi. A lo'o um cu'ni tnu um Icuin jo'o nu ngui'ni tnu nten ndi'in cui' ti se'en ntsu'hui cha' tiyaa um si'yana Ndiose ndi'in ñi lo'o um lo' Ica ñi sca Ndiose nu xlya. A nchca cha' cu'ni lyee' ti' um 'in ñi ña'an m'ni nten cula 'in um xa mdo'o tyi'a loo quee can'.

Quia yu'hui ti' um nchgaa cha' nu m'ni Ndiose lo'o um tsani' tucua yla yjan, Ija yu'hui lyijyi um loo yuu mtyi can'. Mxitijin ñi 'in um nu ti'i, m'ni cunta ñi ña'an Ica cusya 'in um, cha' ca ja'an um uta a ca ja'an um tñan nu ngulo ñi.

M'ni ñi cha' mdijyin um scasca nu ti'i, mdijin yte' ti' um una chon' nde'en mdaa ñi jaslya nu mdo'o nde ni' cuaan 'in um, lo' ncua cuiya' ti' um si'yana si'i lo'o jaslya ti tca quila' ti' um, cui' ca nu lo'o ycha' ñi.

Ndiose nchca ti' ñi si'yana quia yu'hui ti' um lee 'in ñi, lo' a jlya ti' um 'in na. Cunda scaa yjan ntsu'hui cha' quian lo'o um Icuau nu Ica *diezmo*, cui' na nu cuta um loo yuu 'in um.

Nchgaa quichen ntsu'hui cha' culo ton um bse nu culo tñan 'in um, cui' yu ntsu'hui cha' cu'ni cuiya' yu cha' ndi'in 'in um.

Lo'o cha' nu ñi ntsu'hui cha' cu'ni cuiya' um nchgaa loo cha', lo' scaña'an ti su'hua loo um nchgaa tucui. A ntsu'hui cha' xñi um tñi se'en nu ca ta'a lo'o um 'in nde'en tucui si'ya qui'ya 'in can', si'yana hasta lo'o nu ñi la ndi'in cha' 'in ntsu'hui Ija um tsato'o tyu can' si'ya tñi lo' chcui' can' cha' cuñi. Tsaloo ti chcui ncha'an um cha' nu ñi, xacan' tca tyi'in um loo yuu se'en taa Ndiose 'in um.

Xa cua' yten um loo yuu Canaán cua, a lo'o um cu'ni cha'an um ña'an nu n'ni nten ndi'in quichen cua, si'yana lja nten cua ndi'in ne' jlyo ti', ne' nchcui' lo'o ne' ngujui, a nchca cha' si'yana cunan um nten nu ña'an cuaña'an, ñi a tsaa um se'en ndi'in ne', si'yana Ndiose nxuan tloo ñi 'in nten nu ña'an cuaña'an.

Ndiose tayaa' ñi 'in um nu cu'ni um canan 'in nten ndi'in Canaán cua, lo' culoo um 'in ne' si'yana ntsu'hui cha' quinu yuu cua 'in um tsaña'an cha' nu cua' mdi'in tyaa ñi.

Tiyaa xaa Ndiose culo tucua ñi sca yu xiycui' ñi 'in nu tyi'in lja um, cui' ña'an ndi'in lo'o um cua' ñii. Ca ja'an um 'in can' lo'o nchgaa cha' nu chcui' lo'o um, si'yana nu a ca ja'an 'in can', tloo Ndiose ntsu'hui cha' tyaa can' cunta.

Ticui' cuaña'an juin Ndiose cha' nde'en nu cu'ni qui'ya ndyi'o tñan caja can', cujui um 'in can' lo' scan' tucui um

'in loo yca. Una xa xiin tsaan can' tyi'ya um 'in lo' ticui' siin can' quitsi' um 'in, si'yana cha' nu 'in Ndiose sca yu scan' tucui ne' 'in loo yca lca can' sca yu nducua yuhue' chon'.

Xa sten um se'en nguita ti uva 'in nten, tca cu um uva can' tsaya' quila' ti' um, una si'i nu cui'ya um 'in na,

Cui' cuaña'an xa sten um se'en nga'an jyaan 'in nten tca xton um na cu um lo'o yaa' ti um, una si'i nu si'yu um 'in na, si'yana cuaña'an juin Ndiose».

**Ñii qui'ni ca'an 'in um culohui um
chendyu uta cha' ndyija**
Deuteronomio 30.11-20

Lo' yu Moisé ya quiñan y cui' yu lo'o ne' Israel cha' 'in Ndiose: «Nchgaa cha' nu nchcuin' lo'o um cua' ñii, si'i cha' tucui la Ica na, ñi a tijyo' nchca cha' re sii' um, si'i la ni' cuaan nchca na, ta ñi chcui' um: "¿Ti nu scuen la cua lo' quia 'ya 'in na si'yana ca ja'an hua 'in na?"

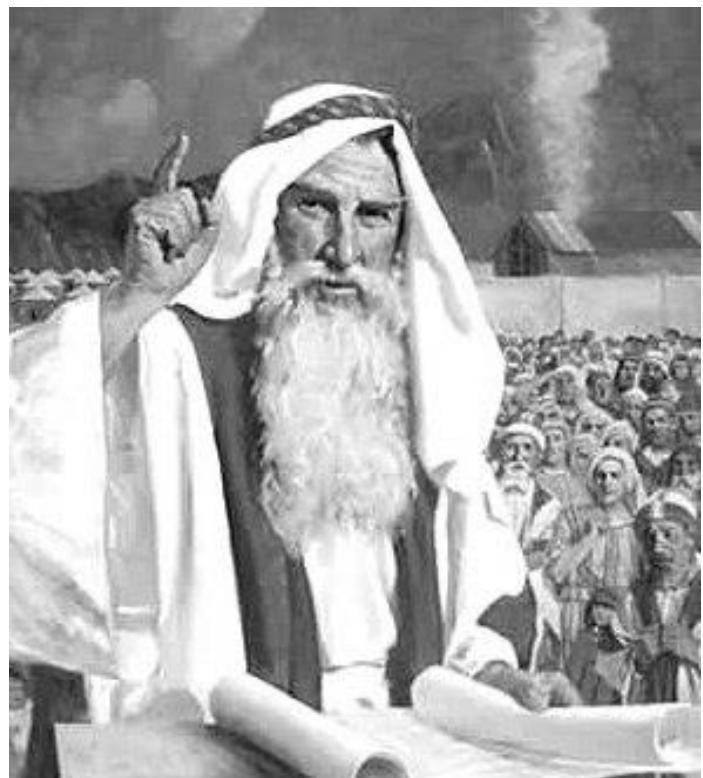
Ñi si'i xca tso' tyi'a tujo'o cua nchca na, ta ñi chcui' um: "¿Ti nu tyijin xi'yu loo tyi'a tujo'o re, lo' quia 'ya 'in na si'yana chu'hui lyoo hua 'in na lo' tca ca ja'an hua 'in na?" Cui' ca nu cuii' se'en nchca na se'en ndi'in na re, ntsu'hui na ni' cusya 'in na, ni' cha' tiyaa 'in na, tca chcui' na 'in na lo' ca ja'an na 'in na.

Ña'an um jan ñii, tca culohui um cha' nu tsu'hue uta cha' ngunan', culohui um chendyu uta cha' ndyija.

Cha' 'un lyee Ica tiquee um lo'o Ñi X'nan na lo' ca ja'an um cha' nu ndlo ñi tñan, chcui ncha'an um tucueen 'in ñi lo' xu'hua se'en um nchgaa cha' nu nchcui' ñi, xacan' caja chendyu 'in um lo' cu'ni ñi cha' ca qui'an sñe' um, a cunta cuan ñi 'in um loo yuu se'en ntsu'hui cha' tiyaa um.

Una cha' a ca ja'an um cha' nu ndlo Ndiose tñan, lo' nde xiton um cu'ni tnu um Icuin jo'o nu ngui'ni tnu nten chendyu, ti' cua' ñii quitsan' 'in um si'yana tsaloo na caja ti um lo' xi'i ti tyi'in um loo yuu 'in ne' Canaán cui' yuu nu taa ñi 'in um. Ña'an um jan ñi, cua' ñii ni' cuaan lo'o chendyu re taa tsu'hue na suun si'yana Ndiose mdaa ñi cha' cuiya' culohui um chendyu uta cha' ndyija, cha' tsu'hue uta cha' ngunan'.

Una nan' cunen lo'o um sca cha': "Culohui um cha' tsu'hue lo' caja chendyu 'in um lo'o sñe' um, loo nchgaa lca tiquee um ca ja'an um 'in Ndiose lo' ca um sca nten nu ñi ndi'in cha' 'in, si'yana cui' ñi taa ñi cha' cuiya' tyu'hui um sca chendyu nu tucuin loo yuu se'en cua' mdi'in tyaa ñi cha' taa ñi 'in Abraham, Isaac, lo'o Jacob, nu ncua nten cula 'in na"».

Yu Moisé mdaa yu cha' tnu tiquee 'in yu Josué

Deuteronomio 31.1-8

Xiya' y cui' yu Moisé lo'o nten can' lo' juin: «Cua' ntsu'huin sca ciento ntsu'huin cla yjan lo' a tca chcua loon loo um, a cunta Ndiose cua' mtsa' ñi 'ñan si'yana a tca tyijin xi'yun Chco Tlyu Jordán re, can' cha' cui' ñi tsalo'o ñi 'in um lo' cujlyo ñi 'in nchgaa nten nu ndi'in loo yuu se'en ntsu'huin cha' tiyaa um ña'an ca si'yana quinu yuu cua 'in um.

Ndiose cua' y cui' ñi si'yana yu Josué chcua loo yu loo um, can' cha' su'hua um juesa lo' cu'ni tnu tiquee um si'yana Ndiose xuun ñi si'ya um, a ntsu'huin cha' cutsen um 'in nten cua si'yana Ndiose a siya' cula yaa' ñi 'in um, cui' ñi tyl'in ñi lo'o um».

Xacan' tloo na'an nten can' yu Moisé msi'ya yu 'in yu Josué lo' juin 'in yu:

«Nu'huin, Josué, su'hua juesa lo' cu'ni tnu tiquee si'yana cui' ca sten lo'o 'in nten re loo yuu se'en cua' mdi'in tyaa Ndiose cha' taa ñi 'in nten cula 'in na.

Cui' ca xuun si'ya yuu cua lo' Ndiose tsalo'o ñi 'in, a cunta tayaa' ñi 'in lo'o nchgaa cha', lo' a siya' cula' ton ñi 'in cuati ña'an, cui' ca nu nchgaa xaa tyi'in ñi lo'o, can' cha' a taa ya' sten ytsen 'in lo' ñi a ña'an ti'».

Xa ngului yu Moisé

Deuteronomio 34.1-10

Chon' nde'en xa nu cua' qui'an 'a cha' ngulo'o yu Moisé 'in nten can', xacan' ycuen yu sca loo qui'ya nu nchcui' ne' lo'o Nebo. Can' ngulo'o Ndiose 'in yu ña'aan yuu se'en lca Canaán, ti' ndyi'o ti se'en lca Judá hasta ndiyaa la tu'hua tyi'a tujo'o.

Lo' juin ñi 'in yu: «Nde yuu se'en mdi'in tyaan cha' taan 'in Abraham, Isaac, lo'o Jacob lo'o nchgaa ta nten 'in yu, ncua tin' si'yana ña'an 'in na una a tca sten loo yuu re».

Cuaña'an yato'o ngujui Moisé loo yuu 'in ne' Moab, lo' cui' Ndiose mtsi' 'in yu, lo' hasta cua' ñii a tucui jlyo ti' la mtsi' yu.

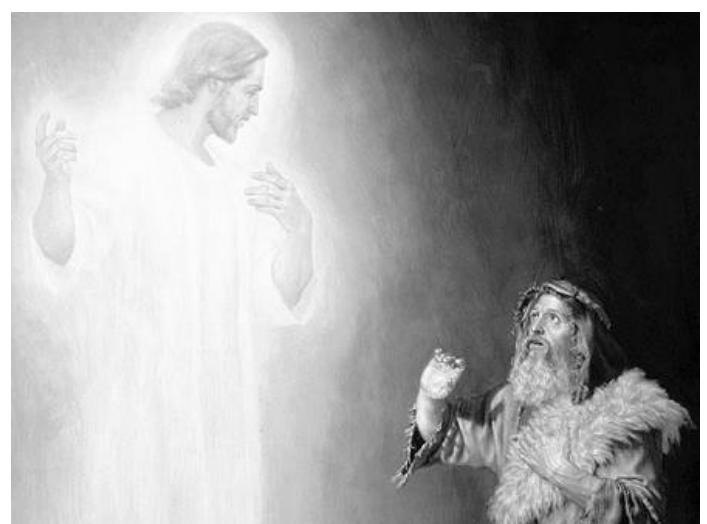

Ntsu'hui Moisé sca ciento ntsu'hui cla yjan xa ngujui yu, una si'i can' cha' ta ngujui xaa quiloo yu, ñi a mdyi jueza 'in yu. Ne' Israel mdi'in ynan lo'o ne' 'in yu Moisé tsa ni' cla tyii tsaan.

Lo' yu Josué sñe' yu Nun, mtsa'an yu'hui yu lo'o cha' tiyaa si'yana mdi'in tyaa yu Moisé yaa' que yu tsaña'an ngulo Ndiose tñan 'in, lo' ne' Israel ncua ja'an ne' 'in yu Josué, m'ni cunta ne' cha' nu y cui' ñi lo'o yu Moisé.

Lo' a jui 'a xca tucui nu yu'hui lja ne' Israel nu nxiy cui' Ndiose 'in tsaña'an yu Moisé, yu nu cua' na'an tloo 'in ñi.

Deuteronomio 34.10